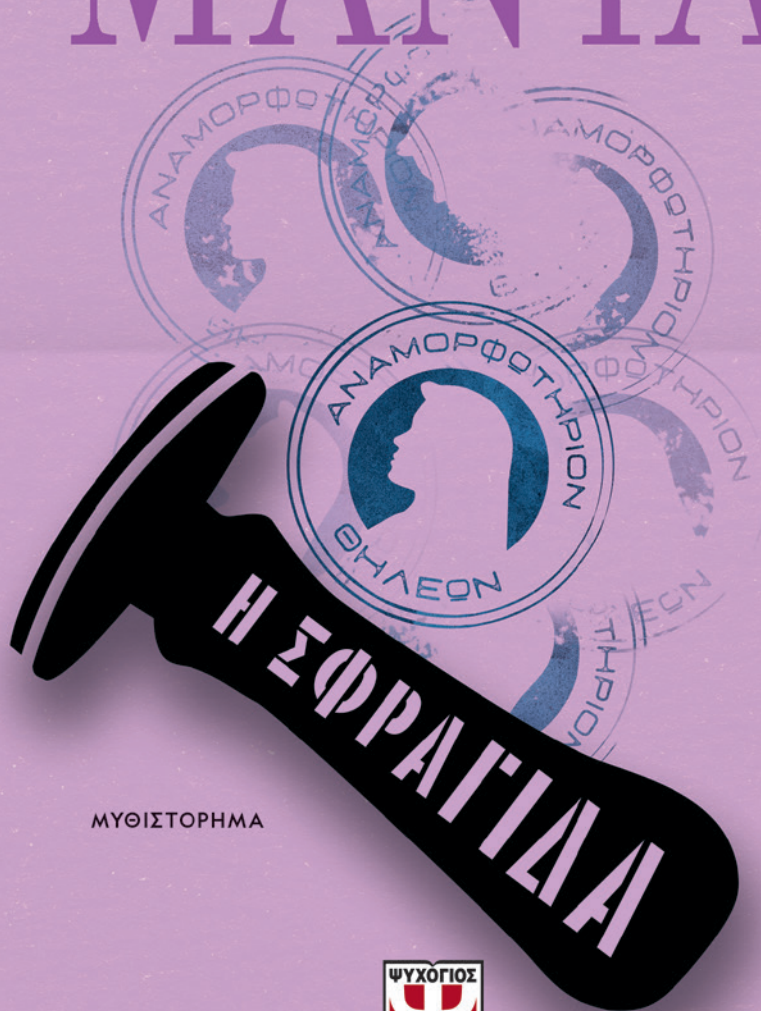

ΛΕΝΑ ΜΑΝΤΑ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Η σφραγίδα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Λένα Μαντά
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θάνος Κακολύρης
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Ελένη Σταυροπούλου

© Λένα Μαντά, 2022
© Φωτογραφιών εξωφύλλου: Viktora/Shutterstock Image,
Wachiwit/Shutterstock Image, Robert Plociennik/Shutterstock Image
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2022

Πρώτη έκδοση: Μάιος 2022, 70.000 αντίτυπα

Έντυπη έκδοση ISBN 978-618-01-4258-7

Ηλεκτρονική έκδοση ISBN 978-618-01-4259-4

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800 • fax: 2102819550

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Publishers since 1979

Head Office:

121, Tatoiu Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800 • fax: 2102819550

e-mail: info@psychogios.gr

www.psychogios.gr • <http://blog.psychogios.gr>

ΛΕΝΑ ΜΑΝΤΑ

ΑΛΛΑ ΕΡΓΑ
ΤΗΣ ΛΕΝΑΣ ΜΑΝΤΑ

- Βαλς με δώδεκα θεούς*, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2005
Θεανώ, η Λύκαινα της Πόλης, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2006
Το σπίτι δίπλα στο ποτάμι, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2007
Η άλλη πλευρά του νομίσματος, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2008
Έρωτας σαν βροχή, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2009
Το τελευταίο τσιγάρο, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2010
Δεν μπορεί, θα στρώσει! (διηγήματα), Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2010
Χωρίς χειροκρότημα, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2011
Όσο αντέχει η ψυχή, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2012
Με λένε Ντάτα, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2013
Ήταν ένας καφές στη χόβολη, δεύτερη έκδοση,
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2014
Τα πέντε κλειδιά, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2014
Μια συγγνώμη για το τέλος, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2015
Όσα ήθελα να δώσω (διηγήματα), Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2015
Η εκδίκηση των αγγέλων, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2016
Γράμμα από χρυσό, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2017
Ζωή σε πόλεμο, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2018
Ταξίδι στη Βενετία, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2019
Οι τρεις Άσοι, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2020
Το πράσινο φόρεμα, Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2021
Γυναικεία υπόθεση (σε συνεργασία με την Κλαίρη Θεοδώρου),
Εκδ. ΨΥΧΟΓΙΟΣ, 2021

Λίγα λόγια από μένα...

*Για να το πιάσω από εκεί ακριβώς όπου το άφησα, στο ΠΡΑΣΙ-
ΝΟ ΦΟΡΕΜΑ τελείωνα το εισαγωγικό σημείωμα με μια ευχή:
Όταν θα κυκλοφορούσε το βιβλίο να είχαμε ξεφορτωθεί τον...
κορονοδιάβολο! Η ευχή δεν πραγματοποιήθηκε. Και όχι μόνο
εκείνο το βιβλίο, αλλά κι αυτό που κρατάτε στα χέρια σας μέσα
στην πανδημία γράφτηκε!*

*Η ιδέα γεννήθηκε ένα κρύο, μονότονο βράδυ, γεμάτο πλήξη,
ξέρετε από αυτά που όλοι ζήσαμε εκείνο το διάστημα. Το τζάκι
έκαιγε, με τον Γιώργο είχαμε πιάσει από έναν καναπέ ο καθέ-
νας και, με την απελπισία στο μάτι, αφού είχαμε τοιμολογήσει
ότι υπήρχε, αφού είχαμε διαβάσει μέχρι να... τετραγωνίσουμε
τον κύκλο, αφού είχαμε περιδιαβεί όλες τις πλατφόρμες αναζη-
τώντας μια καινούργια σειρά να ξεχαστούμε, πέσαμε πάνω σε
ντοκιμαντέρ! Συγκεκριμένα η «Μηχανή του Χρόνου» μάς έκανε
κάτι (εξαιρετική η δουλειά του κυρίου Χρήστου Βασιλόπουλου,
να τα λέμε κι αυτά!) και περνούσαμε από το ένα επεισόδιο στο
άλλο...*

*Ξέρετε τι λένε; Όλα τα ατυχήματα είναι ζήτημα δευτερολέ-
πτων! Και τα... εντυχήματα επίσης, λέω εγώ! Ανάμεσα σε όλα
όσα είδαμε, ήταν και το θέμα του βιβλίου μου! Δεν είπα τίποτα,
αλλά δεν είδα και τίποτε άλλο από εκεί και μετά. Στην τηλεό-
ραση εικόνες και λόγια έτρεχαν, αλλά το δικό μου μυαλό είχε
μπει πια σε... άλλες ράγες! Την επόμενη μέρα ξαναείδα το συ-
γκεκριμένο βίντεο: Αναμορφωτήριο Θηλέων.*

Άρχισε ο αγώνας δρόμου ως συνήθως, αλλά (μη γελάσετε) η

μύτη μου άλλαξε σχήμα από τις φορές που έπεσα πάνω σε τοίχο! Ελάχιστες έως ανύπαρκτες οι πληροφορίες για το συγκεκριμένο θέμα! Από τη μια να στήνω τους χαρακτήρες μου και από την άλλη να ψάχνω και να μη βρίσκω! Να μη σου τύχει τέτοιος πονοκέφαλος! Υπήρχε πάντα και η ταινία του Δαλιανίδη «Στεφανία», αλλά δεν την είδα ούτε μια φορά για να μην μπερδευτώ! Αλλού είχα σκοπό να στρέψω τα φώτα της πέννας μου (του πληκτρολογίου για να ακριβολογώ). Αγόρασα όμως το βιβλίο. Ναι, υπάρχει βιβλίο γραμμένο από τη Νέλλη Θεοδώρου, στο οποίο βασίστηκε η ταινία, και έτυχα ενυπόγραφο αντίτυπο του 1965! Επιπλέον αγόρασα και το βιβλίο του κυρίου Γιάννη Καιροφύλα Η Αθήνα στη δεκαετία του '60 και στρώθηκα στο διάβασμα πριν στρωθώ στο γράψιμο!

Αλήθεια, τι όμορφα ταξίδια κάνει ένας συγγραφέας πριν καν τοποθετήσει στο χαρτί την πρώτη λέξη, πριν παρασύρει τους αναγνώστες του στις διαδρομές του μυαλού του!

Σε αντίθεση με το ΠΡΑΣΙΝΟ ΦΟΡΕΜΑ, εδώ το μυαλό συνεργάστηκε απόλυτα! Ούτε κενά, ούτε άρνηση, ούτε διάλειμμα! Οι λέξεις, καλότητες, ευγενικές, να μην τις ψάχνεις, αλλά να σου προσφέρονται. Κι ενώ όλα γύρω μου κατέρρεαν μεταφορικών και κυριολεκτικών, ενώ τα νεύρα έφταναν και περνούσαν το ταβάνι με αποτέλεσμα να εμφανίσω μέχρι και ψυχοσωματικά, που δεν είναι της παρούσης ν' αναφέρω, Η ΣΦΡΑΓΙΔΑ μου... σφράγιζε και προχωρούσε! Αχάραγα ξυπνούσα (μου έμεινε το... κονσούρι από το ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΒΕΝΕΤΙΑ) και μέχρι το μεσημέρι δούλευα. Και εδώ έρχεται η απάντηση στη συνηθισμένη ερώτηση αναγνωστών και δημοσιογράφων: «Κυρία Μαντά, όταν γράφετε ένα βιβλίο, ξέρετε ακριβώς την πορεία του;» Την ήξερα, ψέματα δε θα πω... Αλλά δεν την έγραψα! Το τελικό, καμία σχέση με το αρχικό. Στη θαυμαστή πορεία αυτού του βιβλίου, όλα άλλαξαν, ακόμη και οι ήρωές μου! Κανείς δεν τέλειωσε όπως άρχισε! Πόσο γοητευτικό κι αυτό!

Επίσης, όπως και στο προηγούμενο, έτσι και σε αυτό, δε χρειάζεται να ζητήσω συγγνώμη από κανέναν επειδή εξαφανίστηκα

κλεισμένη στο γραφείο μου! Όλοι κλεισμένοι ήμασταν! Τώρα που το σκέφτομαι, ένα συγγνώμη το χρωστάω... Στον άντρα μου, που του τα έσπασα τα νευράκια, καθώς λόγω πανδημίας και αλληπάλληλων lockdown (για την καραντίνα λέω!) έμενε σπίτι, αλλά έπρεπε να κινείται αθόρυβα, να βλέπει τηλεόραση στο αθόρυβο και γενικά επιτρεπόταν μόνο ν' αναπνέει... Βλέπετε, το μειονέκτημα του σπιτιού μου είναι ότι έχει πολλούς ενιαίους χώρους! Στο τέλος, και λίγο πριν μετακομίσει, έφερε μάλιστα, έχτισε τοίχο (αφού δεν έχτισε κι εμένα, πάλι καλά να λέω) και μου πρόσφερε ένα γραφείο εντελώς απομονωμένο! Ησυχάσαμε και οι δύο!

Σας το παραδίδω λοιπόν! Στην κρίση και ίσως και στην αγάπη σας. Ελπίζω και εύχομαι φέτος να καταφέρω να βρεθώ κοντά σας γιατί αυτό μου έλειψε σε βαθμό... κακουργήματος!

Λένα Μαντά

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Όλα μέσα μου ούρλιαζαν ένα μεγάλο όχι, όμως τα χείλη μου παρόμεναν σφραγισμένα. Ήμουν πολύ μικρή κι όμως είχα μάθει, από τότε που αισθάνθηκα τον εαυτό μου, ν' αναγνωρίζω τη ματαιότητα ν' αντιταχθώ, να επαναστατήσω, να διεκδικήσω. Κανένας γύρω μου δεν είχε δικαιώματα, μόνο υποχρεώσεις και μια ατελείωτη συρροή από «πρέπει», που σφύριζαν απειλητικά στα αυτιά μου πάντα και παντού.

Η βαλίτσα που κουβαλούσα έκανε το χέρι μου να πονάει από το βάρος της, αλλά η ψυχή μου πονούσε περισσότερο καθώς δάγκωνε τις πτυχές της ο φόβος. Ήθελα να το βάλω στα πόδια κι όμως συνέχιζα να περπατώ, πειθήνια, πατώντας σχεδόν πάνω στα βήματα της σκοτεινής φιγούρας που προπορευόταν. Δεν είχε γυρίσει να μου ρίξει ούτε μια ματιά, ήταν βέβαιος πως ακολουθούσα...

Με το ελεύθερο χέρι μου σκούπισα κάτι υγρό στο πρόσωπό μου και μόνο τότε κατάλαβα πως ήταν δάκρυα. Ανακατεύτηκαν κι αυτά με ένα μικρό ρυάκι από αίμα που είχε κυλήσει από τα σκισμένα χείλη μου. Μάλλον το δαχτυλίδι, που φορούσε εκείνος πάντα, είχε προκαλέσει την πληγή. Ήξερα επίσης ότι και μερικές τούφες από τα μαλλιά μου, ξεριζωμένες, μπλέχτηκαν στα δάχτυλά του λίγη ώρα πριν.

Περπατούσα με το κεφάλι σκυφτό, μετρούσα ένα προς ένα τα βήματα που με οδηγούσαν μακριά από το σπίτι μου, μακριά

από την ασφάλεια· εκείνος ήταν έτοιμος να με δώσει βορά σε κάτι τόσο τρομακτικό που έκανε το αίμα μου να παγώνει και την αναπνοή μου να βγαίνει με κόπο, ενώ το μυαλό μου δεν μπορούσε να δεχτεί ότι ζούσα στ' αλήθεια εκείνες τις τελευταίες ώρες. Κάτι πικρό ανέβηκε στο στόμα μου, βίαια, κατευθείαν από το ταλαιπωρημένο στομάχι μου και ήταν αδύνατο να το κρατήσω, χωρίς να πνιγώ. Άφησα τη βαλίτσα κάτω και έσκυψα κάθιδρη να βγάλω τη χολή που περίσσευε πια μέσα μου. Με την άκρη του ματιού μου τον είδα να σταματάει, αλλά χωρίς να γυρίζει να με δει, και στη συνέχεια να προχωράει περιμένοντας να τον ακολουθήσω. Νομίζω τότε έπεσε μέσα μου και φύτρωσε αμέσως ο πρώτος σπόρος του μίσους... Για πρώτη φορά αντί για τη μορφή του αντίκρισα ένα τέρας τρομακτικό, αποτρόπαιο, χωρίς ίχνος ανθρωπιάς σε κανένα του κύτταρο.

Σήκωσα τη βαλίτσα και άρχισα πάλι να περπατώ με το στόμα μου γεμάτο δηλητήριο... όχι μόνο... Το δηλητήριο κυλούσε πλέον στις φλέβες μου... Σήκωσα τα μάτια για λίγο, να δω πού βροισκόμασταν, προσπαθώντας ναμαντέψω πόση ώρα ακόμη θα περπατούσαμε. Κάποιοι περαστικοί μάς κοιτούσαν, το βλέμμα τους γεμάτο περιέργεια. Δεν πρέπει να ήταν φυσιολογικό το θέαμα που παρουσιάζαμε. Εκείνος ευθυντής με το παγωμένο βλέμμα να κοιτάζει κατευθείαν μπροστά και πίσω του ένα νεαρό κορίτσι, αναμαλλιασμένο, με το πρόσωπο βαμμένο αίμα και δάκρυα, να περπατάει σκυφτό με μια θεόρατη βαλίτσα στα χέρια. Κατέβασα ξανά το κεφάλι... Ντρεπόμουν... Τουλάχιστον να μην έβλεπα τον οίκο...

Το χέρι μου μουδίασε από το βάρος της καταραμένης βαλίτσας. Ήθελα να την πετάξω, να ξεφορτωθώ το φορτίο της όπως και το άχθος που κουβαλούσε η ψυχή μου, αλλά ήξερα καλά πως μέσα σ' εκείνη την καφέ βαλίτσα βροισκόταν όλη μου η περιουσία. Ζεστά ρούχα και κάλτσες, μια μάλλινη ζακέτα που είχε πλέξει εκείνη με τόση αγάπη κι εγώ καμάρωσα όταν την πρωτοφόρεσα, θαυμάζοντας τις ομοιόμορφες κοτσίδες στην πλέξη

της, φούστες κι ένα ζευγάρι παπούτσια καινούργια που μου είχε πάρει για τις γιορτές... Οι γιορτές... Τα Χριστούγεννα πλησίαζαν, η Γέννηση του Θεανθρώπου... Ούτε καν αυτή στάθηκε ικανή να μαλακώσει την ανύπαρκτη καρδιά του τέρατος που προπορευόταν. Από τη Γέννηση επέλεξε να με οδηγήσει κατευθείαν στη Σταύρωση, κι αυτός ο δρόμος που δεν έλεγε να τελειώσει ήταν ο δικός μου Γολγοθάς. Ίσως ο Ιησούς, όπως κι εγώ, να μην ήθελε να ολοκληρωθεί εκείνη η διαδρομή που στο τέλος της περιμένε ο θάνατος. Αργός και βασανιστικός ήταν ο δικός Του, όπως υποψιαζόμουν ότι θα ήταν και ο δικός μου...

Άλλαξα πάλι χέρι στη βαλίτσα. Πώς να την πετάξω και ν' απαλλαγώ από το βάρος της, όταν αυτά που περιείχε θα ήταν και τα μοναδικά μου υπάρχοντα για... πόσο άραγε; Τι με περίμενε στο αβέβαιο και ζοφερό μου μέλλον;

Ένα αυτοκίνητο πέρασε δίπλα μου και ο οδηγός του, ενοχλημένος από την παρουσία μου, πάτησε την κόρνα με όλη του τη δύναμη κάνοντάς με ν' αναπηδήσω τρομαγμένη. Ίσως αυτή να ήταν η λύση τελικά. Μια στιγμή θάρρους να πέσω στις ρόδες ενός αυτοκινήτου και τότε όλα θα τελείωναν. Δεν είχα την τόλμη όμως... Τα δεκαεπτά μου χρόνια επαναστατούσαν στην ιδέα του θανάτου. Δεν μπορεί αυτό να ήταν το τέλος... Ακόμη και το πιο πηχτό σκοτάδι κάπου τελειώνει...

Στο μυαλό μου ήρθαν χωρίς να τα καλέσω όλα όσα διαδραματίστηκαν λίγη ώρα πριν, στο σπίτι της οδού Ισαύρων... Το σπίτι όπου αντίκρισα τον κόσμο και τον έμαθα κάνοντας τα πρώτα μου βήματα. Άκουσα καθαρά τον θρήνο και τα παρακάλια εκείνης. Είχε πέσει στα γόνατα και ικέτευε, ματαιώς όπως αποδείχτηκε, να δείξει έλεος. Να διαλέξει άλλη τιμωρία. Τον είχε αγκαλιάσει τα γόνατα κι εκείνος την είχε κλοτσήσει, όπως κλοτσάς ένα ενοχλητικό αδέσποτο, χωρίς να λογαριάζεις πως δικαίωμα στον πόνο έχει κι εκείνο... Η μνήμη μου, ραγισμένη ακόμη από το σοκ, με προοδίδει, δεν ξέρω αν χτύπησε κι εκείνη μέσα στη μανία του να ισοπεδώσει ό,τι νόμιζε πως έπρεπε να

ισοπεδωθεί. Εμένα δηλαδή... Περίσσενα πάντα στη ζωή του και η μόνη αξία που μου αναγνώριζε ήταν ότι ποτέ δεν του προκάλεσα το παραμικρό πρόβλημα. Ήσυχη, πειθαρχημένη, πειθήνια, σχεδόν αόρατη. Μόνο κάτι τέτοιο μπορούσε ν' ανεχτεί από ένα θηλυκό το οποίο θεωρούσε περιττό να περπατάει επί της γης... Αυτή ήταν η άποψή του για όλες τις γυναίκες... Το ότι υπήρχε κι ένας γιος μέσα σ' εκείνο το σπίτι τον έκανε ν' ανέχεται και τη δική του γυναίκα... Η μόνη αναγνώριση... Του έκανε έναν γιο... Κάτι άξιζε λοιπόν... Η γνώμη της όμως δε μέτρησε ποτέ, η φωνή της έπρεπε ν' ακούγεται όσο το δυνατόν λιγότερο. Δεν είχε δικαίωμα να κοιτάζει στα μάτια τον άντρα-αφένη της.

Εκείνο το απόγευμα, όμως, τα θηλυκά τον είχαν κάνει θηρίο. Εγώ με το αμάρτημα καθοσιώσεως και η γυναίκα του επειδή είχε αντιταχθεί στην απόφασή του. Και μέσα σε όλα, ήρθαν στη μνήμη μου δύο μάτια και ένα βλέμμα: ξένο και αλλόκοτο μέσα στη θύελλα που επικρατούσε. Καρφωμένα τα μάτια πάνω μου και το βλέμμα στην αρχή αυτάρεσκο, ικανοποιημένο, μια σπίθα κακίας τρεμόπαιζε χωρίς ανάγκη να κρυφτεί. Μόνο στο άκουσμα της ποιηής τα φρύδια σηκώθηκαν έκπληκτα, το ξάφνιασμα τίναξε λίγα εκατοστά πίσω το κορμί. Κάτι αγωνιζόταν ν' αναδυθεί σ' εκείνη την ανάμνηση, αλλά οι σκέψεις, κάθε λογικός συνειρμός, γλιστρούσαν σαν άμμος ανάμεσα από μισάνοιχτα δάχτυλα. Το κεφάλι μου πονούσε, απειλούσε να διαλυθεί σε χιλιάδες κομμάτια αλλά συνέχιζα να περπατώ σαν αυτόματο, ούτε το βάρος της βαλίτσας δεν ένιωθα πια.

Η σκαίη φιγούρα που προπορευόταν στάθηκε επιτέλους. Σήκωσα το κεφάλι και τον είδα μπροστά σ' ένα κτίριο να κοιτάζει ψηλά. Ακολούθησα το βλέμμα του για να συναντήσω κι εγώ το νέο μου σπίτι. Μια ανατριχίλα διέτρεξε όλο μου το σώμα, η βαλίτσα γλίστρησε από τα χέρια μου. Παντού κάγκελα κι ένας μαντρότοιχος ψηλός χώριζε τον έξω κόσμο από το κολαστήριο, για να κάνει πιο έντονη τη διαφορά. Έξω από τον μαντρότοιχο οι χρηστοί πολίτες. Μέ-

σα από τον μαντρότοιχο, τα περιττώματα. Μια χωματερή ψυχών...

Πάνω, ψηλά, μια ταμπέλα που έγραφε με κεφαλαία γράμματα: ΑΝΑΜΟΡΦ*ΣΧΟΛΕΙΟ ΘΗΛΕΩΝ. Στο μυαλό ήρθαν όλα όσα κατά καιρούς είχαν ακουστεί στο σπίτι μας για τούτο το οικοδόμημα που στέγαζε κατακάθια, κατά την άποψη του ανθρώπου που με έφερε σήμερα εδώ, να με παραδώσει ανερυθρίαστα σε δημίους. Και ήταν ο ίδιος μου ο πατέρας αυτός... Για πρώτη φορά, τον κοίταξα.

«Μη με αφήσετε εδώ...» τόλμησα να ψελίσσω, αλλά απάντηση δεν ήρθε.

Μούδιασα από τον πόνο ξανά, καθώς το χέρι του με άρπαξε από τα μαλλιά και με έσπρωξε βίαια προς την είσοδο. Και αυτή τη φορά, για να μη χάσει χρόνο, σήκωσε ο ίδιος τη βαλίτσα μου προκειμένου να διαβούμε μια ώρα αρχύτερα ένα κατώφλι που τα λίγα σκαλιά του τέλειωναν στην ίδια την κόλαση. Πάνω από τα κεφάλια μας, στην είσοδο, πρόλαβα να διαβάσω τη μαρμαρίνη πλάκα:

ΕΠΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΥΒΕΡΝΩΝΤΟΣ
ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥΝΤΟΣ ΕΠΙ
ΤΗΣ ΠΕΡΙΘΑΛΨΕΩΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ ΣΙΜΟΥ, ΧΟΡΗΓΟΥ-
ΝΤΟΣ ΜΕΓΑΛΟΔΩΡΟΥ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΥ
ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΟΥ ΤΟΔΕ ΕΓΓΕΙΡΕΤΑΙ ΑΣΥΛΩΝ ΠΑΙΔΩΝ
ΑΣΤΕΓΩΝ ΕΠΙ ΓΗΠΕΔΟΥ Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
ΕΔΩΡΗΣΑΤΟ ΛΙΘΟΣ ΘΕΜΕΛΙΟΙ ΕΤΕΙ ΣΩΤΗΡΙΩ 1917

Τόσο πολλοί και τόσο σπουδαίοι μαζεύτηκαν πάνω σ' ένα κομμάτι μάρμαρο, επειδή οι επόμενες γενιές έπρεπε να γνωρίζουν γι' αυτούς που έφτιαξαν κάτι για να στεγαστεί η δυστυχία... Χρόνια μετά, η δυστυχία είχε γίνει πληγή και την προκαλούσε το ίδιο αυτό κτίριο. Άραγε, οι ενεργέτες, που το οραματίστηκαν, αν ήξεραν το μέλλον του, θα προχωρούσαν ή θα ξερίζωναν τον θεμέλιο λίθο του;

Η πόρτα άνοιξε, μια γυναίκα που θύμιζε περισσότερο άντρα, αγέλαστη, ντυμένη μ' ένα σκούρο καφέ φόρεμα, μας έριξε μια ματιά κι ύστερα παραμέρισε για να περάσουμε. Βαθύ σκοτάδι με κατάπιε...

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Οδός Ισαύρων

Και το όνομα αυτής... Φρειδερίκη!»
Ανεπαίσθητο το σούσουρο που ακολούθησε την αναγγελία του ονόματος στη βάπτιση της κόρης του Βασίλη και της Λουίζας Ρένεση, εκείνο το κρύο χειμωνιάτικο απόγευμα μιας Κυριακής του 1950. Ελάχιστοι και οι καλεσμένοι. Πέντε χρόνια πριν, στη βάπτιση του πρωτότοκου γιου της οικογένειας, το σπίτι της οδού Ισαύρων είχε γεμίσει κόσμο και το κρασί έρεε άφθονο, παρά τους δύσκολους καιρούς που ακολούθησαν τον πόλεμο και την Κατοχή. Ο Βασίλης Ρένεσης, όμως, ήταν περήφανος για τον γιο... τον διάδοχο... Η γέννηση της κόρης του τον άφησε αδιάφορο, σχεδόν δυσαρεστημένο. Μόνος του διάλεξε να της δώσει το όνομα της Βασίλισσας, γιατί μέσα του, με αυτόν τον τρόπο, έδινε αξία σε κάτι που θεωρούσε περιττό: ένα θηλυκό...

Επέστρεψαν σπίτι με τους λίγους καλεσμένους για να προσφέρουν τουλάχιστον ένα γλυκό κι ένα λικέρ και τη νεοφώτιστη να κοιμάται γαλήνια στην αγκαλιά της μητέρας της. Σαν να το ένιωθε η μικρή ότι, παρουσία του πατέρα της, έπρεπε να τραβάει όσο το δυνατό λιγότερο την προσοχή και ποτέ δεν έκλαιγε, ούτε γκρίνιαζε. Ακριβώς όπως και η Λουίζα... Αθό-

ρυβη, σχεδόν αόρατη. Ακόμη και η υπηρέτρια, η κατά τα άλλα βροντόφωνη Αρχοντούλα, μπροστά στον κύριο του σπιτιού ούτε που ακουγόταν. Η στιβαρή κορμοστασιά της συρρικνωνόταν, γινόταν τόση δα και είχε μάθει να περπατάει αθόρυβα. Όλα τα θηλυκά του σπιτιού είχαν την υποχρέωση να υπηρετούν τον αφέντη, χωρίς να τον ενοχλούν και, κυρίως, χωρίς να έχουν φωνή...

Καμιά τους δεν είχε χτυπήσει ποτέ ο Βασίλης. Μόνο καμιά σπρωξιά είχε δώσει, αλλά η βιαιότητα και η ένταση της ώθησης είχαν κοστίσει κατά καιρούς στη Λουίζα δύο κατάγματα στο ένα χέρι, έναν στραπατσαρισμένο αστράγαλο κι ένα σκισμένο φρούδι. Το τελευταίο ήταν τότε που επέστρεψε στο σπίτι, λεχώνα, μετά τη γέννηση της Φρειδερίκης. Ο Βασίλης δεν μπήκε καν στον κόπο να πάει να την πάρει από την κλινική, γύρισε μόνη της μ' ένα αγοραίο αυτοκίνητο που της βρήκε μια πρόθυμη νοσοκόμα. Δεν του είχε παραπονεθεί γιατί ήξερε ότι εις μάτην θα του εξέθετε την πικρία της για τη συμπεριφορά του. Το μεσημέρι, όμως, που ήρθε για να φάει, ήταν εκείνος που την προκάλεσε λέγοντας: «Κοίτα να συνέλθεις γρήγορα, γιατί θέλω και δεύτερο παιδί!»

«Τρίτο εννοείς, Βασίλη μου...» τόλμησε να του πει γεμίζοντας με νερό το ποτήρι του.

«Ξέρω τι λέω! Θαρρείς πως λογαριάζω για παιδί το θηλυκό που μου αμόλησες;» της φώναξε, συνοδεύοντας τη φράση του με μια γροθιά στο τραπέζι κι αναποδογυρίζοντας το μόλις γεμισμένο ποτήρι του.

«Όπως και να 'χει, όμως, παιδί σου είναι και το κορίτσι μας...»

«Γυναίκα, μάζεψε τη γλώσσα σου!» βρυχήθηκε εκ νέου. «Τα κορίτσια είναι μπελάς! Και προίκα θέλουν για να τα ξεφορτωθείς και η τιμή σου κινδυνεύει σε κάθε τους βήμα! Ο κόσμος ανήκει στους άντρες! Σε τι χρησιμεύει μια γυναίκα;»

«Γεννάει τους άντρες, Βασίλη μου...»

Δεν του άρεσε καθόλου η απάντησή της και κυρίως το γε-

γονός ότι είχε βρει το κουράγιο να του εναντιωθεί. Πετάχτηκε όρθιος βρίζοντας και την έσπρωξε με τόση δύναμη που η γυναίκα παραπάτησε και το κεφάλι της χτύπησε στο ντουλάπι πίσω της. Ούτε που γύρισε να την κοιτάξει έφυγε βλαστημώντας την κακή του μοίρα που του φόρτωσε μια γυναίκα η οποία δεν τον άφηνε σε ησυχία...

«Μια μπουκιά φαί ήρθα να φάω, από τη μύτη μου το έβγαλες!» ήταν τα τελευταία λόγια του πριν ακουστεί και η πόρτα να βροντάει πίσω του.

Η Αρχοντούλα εμφανίστηκε αμέσως μετά και τρώμαξε όταν είδε την κυρά της να προσπαθεί να σταματήσει το αίμα που κυλούσε πάνω από το μάτι της βάζοντας τα μάγουλά της.

«Μπα που κακό χρόνο να 'χει ο αφιλότιμος! Από τον Θεό να το βρει! Ούτε τη λεχωνιά σου δε σεβάστηκε!» φώναξε και έτρεξε να σπάσει λίγο πάγο να της βάλει για να σταματήσει την αιμορραγία.

«Μη φωνάζεις, Αρχοντούλα μου, και τρώμαξει το μωρό! Πού είναι ο Φώτης;»

«Παίζει στο σαλόνι, μην έχεις έννοια, κυρά μου! Κοίτα το χάλι σου!»

Με επιδέξιες κινήσεις φρόντισε το τραύμα και το έδεσε όσο καλύτερα μπορούσε. Μετά την έβαλε να καθίσει και της έφτιαξε έναν καφέ να συνέλθει.

«Μην κουνιέσαι, κυρά μου... Κάτσε ήσυχη μην αρχίσει πάλι το αίμα και μετά θα πρέπει να σε τρέξω στο νοσοκομείο...» της είπε ενώ της χάιδευε το χέρι τρυφερά.

Ούτε ένα δάκρυ δεν κύλησε από τα μάτια της Λουίζας. Μαζί με την ψυχή της, που έμοιαζε με έρημο, είχαν στερέψει και τα μάτια της. Η καρδιά της πάγωσε κι αυτή, και θάφτηκε στα βουνά της Αλβανίας δέκα ολόκληρα χρόνια πριν...

Η νεαρή Λουίζα Ραϊση έριξε μια κλεφτή ματιά στη βέρα της που έλαμπε στον παράμεσο του αριστερού της χεριού και για λίγο ξεχάστηκε στα όνειρα που ήταν σφυρηλατημένα μαζί με το χρυσάφι της. Της φαινόταν ότι είχαν περάσει χρόνια από την ημέρα που ο πατέρας Κύριλλος την είχε αρραβωνιάσει με τον Απόστολο, κι όμως δεν ήταν παρά λίγους μήνες πριν. Εκείνο το γλυκό βράδυ, στις αρχές Οκτωβρίου του 1940, μπήκαν τα θεμέλια για την όμορφη κοινή τους ζωή. Λίγες μέρες μετά, ο πόλεμος ξέσπασε, ο Απόστολος έφυγε για το Μέτωπο και η ίδια έμεινε να περιμένει τα γράμματά του. Αντί να τη σφίγγει στην αγκαλιά του, εκείνος κοιμόταν και ξυπνούσε κρατώντας το όπλο του περιτριγυρισμένος από φωτιά. Και η ίδια, αντί να κεντάει την προίκα της, έπλεκε ασταμάτητα μαζί με τη μητέρα της φανέλες και κάλτσες για το Μέτωπο. Στα βουνά της Αλβανίας, το χιόνι πολεμούσε κι αυτό στο πλευρό των εχθρών, κι οι γιατροί προσπαθούσαν να σώσουν ζωές ακρωτηριάζοντας μέλη και καταστρέφοντας όνειρα.

Ένα κοφτό και ξερό βήξιμο την τράβηξε από τις σκέψεις της. Η μητέρα της την κοιτούσε με νόημα, αναγκάζοντάς τη να σκύψει πάλι στο πλεκτό της. Δεν ήταν εποχές για ονειροπολήματα. Το δικό τους όπλο ήταν οι βελόνες και με αυτό πολεμούσαν χιλιάδες γυναίκες στα μετόπισθεν.

Η Λουίζα ξεκίνησε πάλι να πλέκει κατακόκκινη από τροπή. Κάθε φανέλα που τελείωνε έλπιζε πως ίσως έφτανε στα δικά του χέρια, ζέσταινε εκείνον και κρατούσε τις σφαίρες μακριά του. Τα βράδια σαν ξάπλωνε στο κρεβάτι της, πριν κοιμηθεί, ξαναδιάβαζε τα γράμματά του, τα είχε μάθει απ' έξω και τα είχε γεμίσει αμέτρητα φιλιά. Ο Απόστολος, το ένιωθε, προσπαθούσε να μην της περιγράψει παρά μόνο όσα μπορούσε ν' αντέξει η εικοσάχρονη ερωτευμένη καρδιά της, αλλά τον ήξερε πολύ καλά για να μπορεί να διαβάζει και ανάμεσα στις γραμμές. Τον αγαπούσε σαν από πάντα, γνώριζε κάθε του βλέμμα, κάθε σύσπαση του όμορφου προσώπου του για κείνη ήταν

ευαναγνώστη. Και όσο πιο ανάλαφρα ήταν εκείνα τα γράμματα, τόσο καταλάβαινε πως τα πράγματα γίνονταν όλο και πιο δύσκολα εκεί πάνω. Ο ύπνος της γέμισε εφιάλτες, πεταγόταν κάθιδρη, βόμβες σφύριζαν στ' αυτιά της, κρύωνε, πεινούσε και διψούσε. Ένωθε όσα ένωθε κι εκείνος...

Με επιδέξιες κινήσεις έκλεισε τους πόντους της πλάτης που έπλεκε και, χωρίς καθυστέρηση, έριξε καινούργιους για τα μανίκια. Τα χέρια της είχαν μουδιάσει και τα έτριψε για λίγο κοιτάζοντας τη μητέρα της και την κυρία Ζωή, τη γειτόνισσα από το απέναντι σπίτι, που έπλεκαν κάλτσες.

«Γιατί γίνονται πόλεμοι;» ρώτησε απευθυνόμενη και στις δύο γυναίκες.

«Για να ξοδέψουν οι θεομπαίχτες τις σφαίρες που φτιάχνουν!» πετάχτηκε η κυρία Ζωή και με κάθε της λέξη ήταν σαν να έφτυνε τον ίδιο τον Μουσολίνι στο πρόσωπο. «Και βάζουν οι αντίχριστοι τα παιδιά του κοσμάκη να σκοτώνονται!»

Χλώμασε η Λουίζα και μόνο στο άκουσμα του θανάτου, και η καλοκάγαθη γυναίκα βιάστηκε να παρατήσει το πλεκτό της και να τρέξει να καθίσει δίπλα της. Πέρασε το χέρι της γύρω από τους ώμους της και την έσφιξε παρηγορητικά.

«Δεν το είπα για τον Απόστολο, κοριτσάκι μου!» βιάστηκε να δικαιολογηθεί. «Γενικά μιλούσα... Το παλικάρι σου πολεμάει σαν θεριό και θα γυρίσει νικητής!»

Την άδεια θέση δίπλα της κάλυψε και η μητέρα της. Πήρε τα χέρια της κοπέλας στα δικά της και τα έτριψε απαλά.

«Μη βάζεις κακό με τον νου σου, Λουίζα μου... Ο Απόστολος κάνει το χρέος του στην πατρίδα κι εμείς το δικό μας. Γι' αυτό πλέκουμε. Για να κρατάμε ζεστά τα παλικάρια μας στα βουνά και να επιστρέψουν γερά κοντά μας, όταν τελειώσει ο πόλεμος».

«Πότε θα τελειώσει, όμως, μαμά; Όλοι έλεγαν ότι θα τους πετάξουμε στη θάλασσα τους Ιταλούς πολύ γρήγορα! Μα πάνε μήνες και ο καταραμένος ο πόλεμος δεν τελειώνει! Πάει το

φθινόπωρο, ήρθε ο χειμώνας, σε λίγο μπαίνει η άνοιξη κι εγώ το καλοκαίρι θα παντρευόμουν... Τώρα...»

«Λουίζα!» Η μητέρα της σηκώθηκε αυστηρή και με τα χείλη σφιγμένα. «Ένα έθνος ολόκληρο πολεμάει, ο κόσμος ολόκληρος δίνει μάχη για να εμποδίσει δύο παράφρονες να τον κυριεύσουν και εσένα το μόνο που σε νοιάζει είναι ο γάμος σου; Νόμιζα πως σε είχα μεγαλώσει διαφορετικά! Λιγότερος εγωκεντρισμός, παιδί μου!»

«Εμένα απ' όλο τον κόσμο μόνο ο Απόστολος με νοιάζει όμως!» πείσμωνσε η κοπέλα. «Κι αυτόν τον πόλεμο ούτε εγώ ούτε ο Απόστολος τον θέλαμε! Δεν προλάβαμε να βάλουμε τις βέρες καλά καλά και μου τον πήραν! Περίμενα τη στιγμή να μπορώ να κυκλοφορώ πλάι του και, πριν ακόμη χαρώ, τον αποχαιρέτησα και μου έμειναν τα γράμματά του κι οι φανέλες που πλέκω όλη μέρα!»

«Λουίζα, σύνελθε, αλλιώς θα σε μπατσιώσω!» της φώναξε η μητέρα της θυμωμένη.

Η κυρία Ζωή έκρινε πως ήταν ώρα να παρέμβει. «Ωρα είναι να τσακωθείτε μάνα με κόρη! Αντί να πλέκουμε τα μαλλιά, θα βγάλουμε η μια της άλλης;» στράφηκε στη φίλη της πριν συνεχίσει: «Ελα τώρα κι εσύ, που ξέχασες πόσο ανυπόμονα είναι τα νιάτα και πόσο εγωιστής φαίνεται ο έρωτας! Κι εσύ, μικρή, να βουτάς λίγο τη γλώσσα στο μυαλό πριν μιλήσεις! Δε λέω, τα δίκια σου έχεις, αλλά ποιος τον ήθελε τον πόλεμο; Άλλοι μάς τον έφεραν και από τον Θεό να το βρουν! Μη σκας, κοριτσάκι μου! Θα γυρίσει ο Αποστόλης σου και θα κάνουμε γάμο και γλέντι τρικουβερτο! Μόλις γυρίσει το παλικάρι σου, θα ντυθείς νυφούλα!»

Μόνο που ο Απόστολος δε γύρισε ποτέ... Τα βουνά της Αλβανίας έθαψαν μαζί μ' εκείνον και τα όνειρα της Λουίζας. Σαν δέντρο που χτυπήθηκε από κεραυνό δέχτηκε την είδηση του θανάτου του, πριν σωριαστεί λιπόθυμη στα πόδια των γονιών της, και πέρασαν μήνες για να συνέλθει έστω και σαν σκιά του εαυτού της. Ούτε κατάλαβε πως οι Γερμανοί μπήκαν στην Αθή-

να, ούτε την Κατοχή αντιλήφθηκε από την αρχή της. Γύρω της όλα κατέρρεαν, οι γονείς της κυκλοφορούσαν σαν φαντάσματα με τα πρόσωπα σφιγμένα από την αγωνία, προσπαθώντας να εξοικονομούν τα απαραίτητα χωρίς να πειράξουν τις χρυσές λίρες που είχαν θαμμένες κάτω από τα σανίδια του υπογείου, και η Λουίζα καθισμένη όλη μέρα στο δωμάτιό της, με τη φωτογραφία του Απόστολου στα χέρια, σιγομουρμούριζε το βαλς που χόρευαν την ημέρα του αρραβώνα τους. Κάθε ζωή είχε στερέψει από μέσα της, το βλέμμα της απλάνες δε στεκόταν πάνω σε κανέναν, σαν να ήταν αόρατοι. Τα λόγια αγάπης που της έλεγαν ούτε έφταναν να την αγγίξουν. Η απελπισία τους κύκλωσε πια, δεν ήξεραν τι άλλο να κάνουν και, παρόλο που ο γιατρός που έφεραν τους έλεγε να κάνουν υπομονή, εκείνοι έλιωναν μαζί με το παιδί τους. Την πρώτη μέρα που κοίταξε τη μητέρα της χωρίς άδαιο βλέμμα, η γυναίκα έβαλε τα κλάματα και έπεσε στα γόνατα να ευχαριστήσει τον Θεό που το κορίτσι της ξαναγύρισε κοντά τους...

Η πείνα, οι κακουχίες, το άγχος και η αβεβαιότητα λύγισαν όμως τον πατέρα της Λουίζας. Η καρδιά του δεν άντεξε και θα τον έχαναν τον κύριο Διονύση, αν δεν υπήρχε ένας καλός συνταξιούχος γιατρός να τον σώσει, με τα πενιχρά μέσα που διέθετε η κατοχική Αθήνα. Δεν έγινε ποτέ ξανά αυτός που ήταν, κουραζόταν εύκολα και σπάνια έβγαινε από το σπίτι, αλλά τουλάχιστον ήταν ζωντανός. Ο γιατρός, μετά τη σωτήρια παρέμβασή του, ολομόναχος όπως ήταν, έγινε σχεδόν οικότροφος στο σπίτι της οικογένειας Ραΐση. Ήταν ευχάριστος άνθρωπος και πήρε μεγάλο μέρος του βάρους και των υποχρεώσεων του νέου του φίλου. Εκείνος έβγαινε πια σε αναζήτηση τροφίμων και τα κατάφερε μια χαρά. Όταν μια μέρα επέστρεψε με δύο χούφτες ζάχαρη μέσα στο αυτοσχέδιο πουγκί που είχε κάνει το μαντίλι του, τα μάτια της κυρίας Αρσινόης άνοιξαν διάπλατα.

«Ζάχαρη, γιατρέ μου;» φώναξε κατάπληκτη. «Πού τη βρήκες; Το σπίτι σου πούλησες;»

«Δε φτάσαμε ακόμη ως εκεί!» της απάντησε γελώντας ο γιατρός. «Καθίστε να σας πω πώς την πάτησαν οι Γερμαναράδες!»

Κάθισαν όλοι, ακόμη και η Λουίζα.

«Από πού ν' αρχίσω!» έκανε με ενθουσιασμό ο ηλικιωμένος άντρας. «Εγώ είχα γιατρέψει, στην αρχή της Κατοχής, ένα παλικάρι που το βρήκε σφαίρα ξώφαλτση σε κάποιο μπλόκο των Γερμανών... Από τότε το παιδί, όποτε βρίσκει φαγώσιμο εξαιρετικά σπάνιο, φέρνει και σ' εμένα. Σήμερα με περίμενε κάτω από το σπίτι μου με τη ζάχαρη. Στον βομβαρδισμό του Πειραιά ανατινάχτηκε ένα πλοίο και διασκορπίστηκαν τουρκικές λίρες. Άχρηστες, μεν, αλλά οι Γερμανοί δεν το ήξεραν. Πουλάνε κι αυτοί ό,τι κλέβουν για να βγάλουν το κατιτίς τους και πούλησαν ζάχαρη! Βέβαια μετά, που πήγαν να τις πιουν και να τις γλεντήσουν, έμαθαν την αλήθεια, αλλά ήταν αργά! Πού και πώς να διαμαρτυρηθούν για την κλεμμένη ζάχαρη;»

Χαμόγελα ικανοποίησης απλώθηκαν στα πρόσωπα απέναντί του, όχι μόνο για τη λιχουδιά εξ ουρανού, αλλά κυρίως για το ρεζιλίκι των κατακτητών...

Με σκάκι και τάβλι περνούσαν τα απογεύματα, ενώ οι γυναίκες του σπιτιού, όσο μπορούσαν να βλέπουν με τη λάμπα, προσπαθούσαν να μπαλώσουν ρούχα και κάλτσες. Μια βαθιά ρυτίδα είχε μονίμως εγκατασταθεί ανάμεσα στα φρύδια της κυρίας Αρσινόης. Με άντρα άρρωστο και κόρη που ακόμη προσπαθούσε να συνέλθει από την απώλεια του αρραβωνιαστικού της, με τους Γερμανούς να σφίγγουν κάθε μέρα και περισσότερο τη θηλιά γύρω από τον λαιμό τους, δεν έβλεπε πώς θα μπορούσαν να κρατήσουν άθικτες τις λίρες. Ο Διονύσης την είχε ορκίσει να μην τις πειράξει. Ήταν το μέλλον της Λουίζας, κατά τα λεγόμενά του, αλλά με τη δική της λογική πρώτα έπρεπε να εξασφαλιστεί το παρόν. Ο άντρας της δεν έβγαινε πια έξω για να βλέπει τα καροτσάκια που κουβαλούσαν τους νεκρούς ή, ακόμη χειρότερα, αυτούς που ήταν σε προχωρημένη

αποσύνθεση, γιατί κανείς δεν τους έθαβε. Τα μάτια της είχαν γεμίσει φρίκη, η ψυχή της βαριά και τις νύχτες έμενε ξάγρουπνη προσπαθώντας να βρει μια λύση. Ευτυχώς υπήρχε ο γιατρός στη ζωή τους. Μοιραζόταν μαζί τους εκτός από ανεξάντλητες ιστορίες, που γέμιζαν τα βράδια τους, και την πενιχρή του σύνταξη, μαζί με ό,τι άλλο εξοικονομούσε. Τελευταία, κούραρε έναν Γερμανό που έπασχε από ποδάγρα και η διατροφή τους είχε βελτιωθεί σημαντικά. Ωστόσο αυτή η λύση ήταν προσωρινή. Το μόνο που της έδινε χαρά ήταν η σαφής βελτίωση της κόρης της. Η Λουίζα σαν να ξυπνούσε αργά αλλά σταθερά από βαθύ λήθαργο. Όλο και περισσότερο συμμετείχε στις δραστηριότητες του σπιτιού, ώσπου έφτασε η μέρα που δήλωσε ότι θα έψαχνε να βρει μια οποιαδήποτε δουλειά, γεγονός που έκανε τον πατέρα της να επαναστατήσει.

«Τρελάθηκες;» τη ρώτησε θορυβημένος. «Πού θα πας να δουλέψεις μέσα στην Κατοχή; Ποιος θα σου δώσει δουλειά και πώς να σε πληρώσει; Αλλά ακόμη και να υπάρξει δουλειά και μεροκάματο, νομίζεις ότι θα επιτρέψω να εργαστεί η μοναχόκορη του Διονύση Ραΐση;»

«Μη φωνάζετε, πατέρα, και προπαντός μην εξάπτεστε, σας παρακαλώ!» του απάντησε ήρεμα η Λουίζα. «Είστε λογικός άνθρωπος εσείς, πρέπει να κατανοήσετε ότι οι κοινωνικές τάξεις στην παρούσα κατάσταση δεν υφίστανται πια... Τώρα προέχει η επιβίωσή μας. Η εργασία σας ως αρχιτέκτονα είναι πλέον όνειρο θερινής νυκτός, αλλά η διαβίωσή μας είναι επιτακτική ανάγκη. Τα τρόφιμα πια εκτός από δυσεύρετα έγιναν απλησίαστα. Κάθε ώρα οι τιμές ανεβαίνουν, τα συσσίτια μικραίνουν και παραδέρνουν όλοι για να βρουν τρόπο να παραμείνουν ζωντανοί. Είναι περιττή πολυτέλεια, λοιπόν, να μιλάμε για το ποιος είναι τι...»

«Μα τι δουλειά θα κάνεις, παιδί μου;» παρενέβη η μητέρα της.

Την επόμενη στιγμή ο γιατρός ξερόβηξε και όλοι τον κοίτα-

ξαν, δίνοντάς του τον λόγο. «Αν μου επιτρέπετε...» άρχισε διστακτικά, εικάζοντας τη θύελλα διαμαρτυριών που θα ξεκινούσε σε λίγο, «έχω εγώ να κάνω μια πρόταση, λίγο τραβηγμένη ίσως, αλλά πιθανόν σωτήρια... Η γυναίκα του Γερμανού που κουράρω είναι κάπως ευτραφής... Γκρινιάζει συνεχώς ότι δυσκολεύεται να βάψει τα νύχια των ποδιών της...»

Άφησε μισοτελειωμένη τη φράση του, καθώς τα φρύδια του Διονύση είχαν ανέβει με κωμικό τρόπο προς τις ρίζες των μαλλιών του και τα μάτια του είχαν γίνει ολοστρόγγυλα ενώ το πρόσωπό του κοκκίνισε μεμιάς.

«Τι είπες, γιατρέ;» βρυχήθηκε έξαλλος ο άντρας. «Τι την πέρασες την κόρη μου για να κάνει την πεντικιουρίστα στις γυναίκες των Γερμανών; Καμιά του δρόμου είναι; Πώς την ξεστόμισες τέτοια κουβέντα;»

«Ηρέμησε, φίλε μου, και δεν πρόσβαλα την κόρη σου, ούτε είχα αυτή την πρόθεση. Από το να βρεθεί σε καμιά φάμπρικα των Γερμανών, είναι νομίζω καλύτερο...»

«Να μου κάνεις τη χάρη, γιατρέ! Η Λουίζα θα καθίσει σπίτι της, σαν κάθε κοπέλα που σέβεται την οικογένεια και το όνομά της!»

«Πατέρα!» ακούστηκε υψωμένη η φωνή της κοπέλας. «Μην τα βάζετε με τον γιατρό και η ιδέα του ήταν εξαιρετική! Από πότε η δουλειά είναι ανήθικη; Δε θα συνεργαστώ με τους Γερμανούς. Θα δουλεύω και θα με πληρώνουν, όπως κάνουν και με τον γιατρό! Κι αν δεν ήταν εκείνος, το ξέρετε καλύτερα από τον καθένα, θα είχαμε σημαντικό πρόβλημα επιβίωσης εδώ και καιρό! Είμαι η νεότερη εδώ μέσα, εγώ θα δουλέψω! Κι όταν με το καλό φύγουν τα παλιοτόμαρα, τότε θα ξαναγίνω η δεσποινίς Ραΐση, κόρη αρχιτέκτονα! Αλλά να περισσέψουμε από αυτόν τον πόλεμο πρώτα!»

«Δεν εννοώ να βγεις για δουλειά!» επέμεινε ο πατέρας της. «Θα κάνεις υπομονή, όπως κάνουμε όλοι! Κι όταν τελειώσει όλο αυτό, η ανοικοδόμηση μοιραία θα ξεκινήσει ξανά, μαζί και

η δουλειά μου! Και τότε θα μπορέσεις κι εσύ με την προίκα σου άθικτη να...»

«Ούτε λέξη, πατέρα!» θύμωσε η κοπέλα τώρα. «Αν αυτό που θέλετε να πείτε είναι ότι θα μου βρείτε ένα καλό παιδί να με παντρέψετε, σας λέω ότι αυτό δε θα γίνει ποτέ! Αφού έχασα τον Απόστολο, κανένας δε θα πάρει τη θέση του! Ποτέ! Με ακούτε; Ποτέ!»

Αποσβολωμένους τους άφησε η δήλωσή της. Η Λουίζα κλείστηκε στο δωμάτιό της για το υπόλοιπο της ημέρας και η μητέρα της, που ξεροστάλιαζε έξω από την κλειδωμένη πόρτα της, την άκουγε για ώρες να κλαίει γοερά.

«Μα τι φαντάστηκες, φίλε μου;» ρώτησε ο γιατρός τον Διονύση όταν κάθισαν γύρω από το τραπέζι να μοιραστούν μια θλιβερή σούπα. «Ότι η κόρη σου, επειδή έγινε λειτουργική ξανά, ξέχασε τον άντρα που αγαπούσε; Τόσο βαθιές πληγές, που οδηγούν σε νευρικό κλονισμό, δεν κλείνουν εύκολα και σήμερα με τα λόγια σου κατάφερες να την κάνεις να αιμορραγήσει και πάλι...»

«Αχ, μωρέ Διονύση...» πήρε τον λόγο η γυναίκα του. «Αυτό το κεφάλι σου το αγύριστο! Μιλούν για προίκες και για γάμους τέτοιες ώρες; Αντί να δοξάζουμε τον Θεό που πήρε να συνέρχεται...»

Κάτω από τη διπλή επίθεση υποχώρησε εκείνος, με τα λόγια της κόρης του να βροντούν συνεχώς στα αυτιά του. Κι αν η μικρή έλεγε αλήθεια και δεν παντρευόταν; Πώς θα ζούσε την υπόλοιπη ζωή της μέσα στη μοναξιά; Τι θα έκανε όταν εκείνοι θα έφευγαν από τη ζωή; Άυπνος πέρασε όλη την υπόλοιπη νύχτα με τις σκέψεις να μη χωρούν πια στο κεφάλι του...

Η Λουίζα, χωρίς άλλη συζήτηση, ζήτησε από τον γιατρό να τη συστήσει στην κυρία που ήθελε πεντικιούρ και έβαλε τα δυνατά της ώστε να μείνει τόσο ευχαριστημένη που να τη συστήσει και σε άλλες, πράγμα που έγινε. Βρέθηκε με μεγάλη πελατεία και, εκτός από το εισόδημα που πρόσθεσε στον προϋπο-

λογισμό τους, ανανέωσε και τη φθαρμένη γκαρνταρόμπα τους, αφού πολλές από αυτές που απολάμβαναν των περιποιήσεων της κοπέλας έδιναν και ρούχα που δε χρειάζονταν πια. Η πιο βαθιά αλλαγή, όμως, γινόταν μέσα της. Αισθάνθηκε να πατάει πιο γερά στα πόδια της, χαιρόταν όταν επέστρεφε σπίτι με χρήματα, αλλά και κονσέρβες και φορέματα, τα οποία ήταν σχεδόν καινούργια και εξαιρετικής ποιότητας. Η μητέρα της τα μεταποιούσε και έτσι η Λουίζα εκτός από τον εαυτό της έντυσε και όλα τα κορίτσια της γειτονιάς.

Ο Βασίλης Ρένεσης μπήκε στο σπίτι τους συντροφεύοντας έναν παλιό συνεργάτη του Διονύση. Ο Θανάσης Βελόπουλος ήταν εργολάβος οικοδομών πριν από τον πόλεμο οι δύο άντρες είχαν δουλέψει πολύ μαζί και έτρεφε βαθιά εκτίμηση ο ένας για τον άλλον. Σε τακτά διαστήματα ερχόταν να τους δει και με τον παλιό του συνεργάτη έκαναν μεγαλεπήβολα σχέδια για το τέλος της Κατοχής. Εκείνη την ημέρα, την πόρτα άνοιξε η ίδια η Λουίζα και τους πέρασε στο σαλόνι. Η μητέρα της με τον γιατρό είχαν φύγει εδώ και ώρες γιατί είχε μαθευτεί πως κάποιος στους Αμπελοκήπους πουλούσε χόρτα και αυγά, κι αυτό υποχρέωσε την κοπέλα να αναλάβει χρέη οικοδέσποινας. Όχι ότι είχε και πολλά πράγματα να κάνει. Το κέρασμα της εποχής ήταν το πολύ πολύ ένα ποτήρι νερό, το οποίο και πρόσφερε στους επισκέπτες προτού εξαφανιστεί στην κουζίνα, γι' αυτό και δεν έριξε ούτε δεύτερη ματιά στον άγνωστο νεαρό άνδρα, ο οποίος όμως, όση ώρα ήταν παρούσα, την παρατηρούσε διακριτικά.

«Που λες, Διονύση, το παλικάρι από δω είναι γιος παλιού μου φίλου. Ήρθε πριν από λίγες βδομάδες από το χωριό και ο πατέρας του μου μίλησε να τον κρατήσω κοντά μου. Είχε μπει στο μάτι κάποιων εκεί πάνω και έφυγε νύχτα μην τον φάνε άδικα των αδικών! Το τι τράβηξε μέχρι να φτάσει στην πόρτα μου δε λέγεται! Μόνο τη νύχτα μετακινιόταν και τις μέρες κρυβόταν...»

«Πώς και δεν προσχώρησε στους αντάρτες;» απόρησε ο Διονύσης.

«Αυτοί είναι κομμουνιστές, κύριε Ραΐση!» θορυβήθηκε ο Βασίλης, για να έρθει αντιμέτωπος με το ψυχρό βλέμμα του άντρα απέναντί του.

«Έλληνες είναι!» τον διόρθωσε κοφτά ο Διονύσης. «Έλληνες που πολεμούν για τη λευτεριά μας. Αν είναι και κομμουνιστές, δεν το γνωρίζω και ούτε μ' ενδιαφέρει!»

Βαριά η σιωπή που ακολούθησε τη δήλωση του Διονύση· ο Βασίλης μαζεύτηκε και δεν άνοιξε ξανά το στόμα του, μέχρι που έφυγαν. Άκουγε όμως με προσοχή όσα συζητούσαν οι δύο παλιοί συνεργάτες και συνειδητοποιούσε ότι σε πιο κατάλληλο άνθρωπο δεν μπορούσε να τον στείλει ο πατέρας του. Ο Θανάσης και ο Διονύσης ήταν το μέσο για να φτάσει εκεί όπου ήθελε. Το εισιτήριο γι' αυτό το μέσο, όμως, ίσως καθόταν εκείνη τη στιγμή στην κουζίνα...

Στον δρόμο της επιστροφής, δε δυσκολεύτηκε να μάθει από τον φίλο του πατέρα του όσα τον ενδιέφεραν, καθώς ο καλοκάγαθος άνθρωπος του μίλησε με ενθουσιασμό για το μέγεθος του ονόματος Ραΐση και για την τραγική κατάληξη του αρραβώνα της μοναχοκόρης του Διονύση.

«Λίγο έλειψε να το έχαναν το κορίτσι τους!» κατέληξε θλιμμένος ο Θανάσης. «Μήνες ήταν στο κρεβάτι και ούτε μιλούσε! Με το ζόρι την τσίζαν για να την κρατήσουν στη ζωή! Ας' τα, Βασίλη, παιδί μου... Πώς να μην πάθει η καρδιά του πατέρα όταν έβλεπε το παιδί του να λιώνει; Δόξα τω Θεώ συνήλθε τώρα... την είδες... Μια χαρά είναι το πουλάκι μου!»

Το μυαλό του Βασίλη έτρεχε ήδη. Ένα τραυματισμένο πουλάκι είναι εύκολο να πιαστεί στις ξόβερρες...

Η Λουίζα περπατούσε στην οδό Ασκληπιού με κόπο, καθώς το βάρος του μπόγου που κουβαλούσε την είχε εξαντλήσει. Έσφιγγε τα δόντια, όμως, και ήταν γεμάτη χαρά για το πολύτιμο φορτίο της. Δύο παλτά και ένα κοστούμι ήταν τα λάφυρά της εκείνη την ημέρα. Δύο ανδρικά ολόμαλλα παλτά, σχεδόν καινούργια, που ωστόσο ο σκόρος είχε φάει τους γιακάδες, και

ένα κοστούμι που είχε δεχτεί την ίδια επίθεση... Με τη μαεστρία της κυρίας Αρσινόης στις επιδιορθώσεις, όμως, τόσο ο πατέρας της όσο και ο γιατρός δε θα κρύωναν τον χειμώνα που είχε ήδη αρχίσει. Η φράου Λίζα τής τα είχε δώσει γεμάτη αηδία και δεν καταλάβαινε για ποιο λόγο η νεαρή κοπέλα, που είχε αποδειχθεί αληθινό ταλέντο στην περιποίηση των άκρων της, έκανε τέτοιες χαρές για μερικά σκοροφαγωμένα ρούχα.

Με τις τελευταίες της δυνάμεις, η Λουίζα τάχυνε το βήμα της να φτάσει επιτέλους στο σπίτι της. Φοβόταν μη δεχτεί καμιά επίθεση για να της αποσπάσουν το πολύτιμο φορτίο της. Η Κατοχή, η πείνα και η ανέχεια είχαν μετατρέψει τον κόσμο σε θηρία. Το ένστικτο της επιβίωσης είχε παραμερίσει κάθε ευγένεια ή συμπόνια. Η φωνή που ακούστηκε δίπλα της την τρόμαξε και σχεδόν παραπάτησε.

«Μπορώ να σας βοηθήσω, δεσποινίς;»

Στράφηκε έτοιμη να δώσει μάχη, όμως αντίκρισε δύο σκοτεινά, αλλά καθόλου απειλητικά μάτια, που κάτι της θύμιζαν. Κοντοστάθηκε.

«Δε με θυμάστε!» της είπε εύθυμα ο άντρας απέναντί της. «Αυτό σημαίνει ότι δε σας έκανα καμία εντύπωση όταν με γνωρίσατε...»

«Ποιος είστε, κύριε;» τον ρώτησε κοφτά η κοπέλα τώρα.

«Βασίλης Ρένεσης, δεσποινίς Ραΐση. Ήρθα πριν από λίγες μέρες στο σπίτι σας, μαζί με τον κύριο Βελόπουλο... Με θυμηθήκατε!» σημείωσε, όταν είδε το βλέμμα της να φωτίζεται. «Και τώρα που ξέρετε ότι δε θα σας βλάψω, μου επιτρέπετε να σας βοηθήσω;»

Του έδωσε τον μεγάλο μπόγο και έτριψε τα πονεμένα χέρια της.

«Ευχαριστώ...» του είπε απλά και άρχισε να βαδίζει υποχρεώνοντάς τον να την ακολουθήσει.

«Να υποθέσω ότι πηγαίνετε σπίτι σας;» συνέχισε εκείνος.

«Ναι... Τελείωσα τη δουλειά μου και επιστρέφω».

«Δουλεύετε;» Η έκπληξή του ήταν γνήσια.

«Γιατί σας κάνει εντύπωση; Όποιος μπορεί στις μέρες μας να βρρίσκει μεροκάματο είναι τυχερός, δε νομίζετε;»

«Ναι... φυσικά... αλλά δεν περίμενα εσείς να έχετε ανάγκη... θέλω να πω και με συγχωρείτε, αλλά η κόρη ενός διακεκριμένου αρχιτέκτονα...»

«Κύριε Ρένεση, οι τίτλοι κάτω από τη γερμανική κατοχή δε δίνουν τροφή! Βλέπετε τίποτα να χτίζεται γύρω μας; Είναι η εποχή που όλα γκρεμίζονται...»

«Δίκιο έχετε, ανοησία μου. Και τι δουλειά κάνετε αν επιτρέπεται;»

«Φροντίζω να είναι ευπαρουσίαστα τα άκρα κυριών... Μανικιούρ πεντικιούρ κάνω», εξήγησε όταν είδε την απορία στο βλέμμα του. «Οι γυναίκες των αξιωματικών πληρώνουν καλά!» συμπλήρωσε.

«Σε Γερμανούς δουλεύετε;» ρώτησε εκείνος, αλλά δεν υπήρχε μομφή στο βλέμμα του.

«Εργάζομαι, κύριε Ρένεση! Δε συνεργάζομαι μαζί τους!» τον επέπληξε εκείνη.

«Μα δεν είπα τίποτα!» διαμαρτυρήθηκε ο άνδρας. «Ούτε έθιξα τον πατριωτισμό σας! Αναρωτιέμαι, όμως, αν μπαίνετε στον πειρασμό ώστε... κατά λάθος το ψαλιδάκι σας να πηγαίνει πιο βαθιά στα δάχτυλά τους!»

Η Λουίζα τον κοίταξε και όταν κατάλαβε τι της είπε δεν μπόρεσε να μη χαμογελάσει. Τη μιμήθηκε κι εκείνος.

«Πρέπει να χαμογελάτε πιο συχνά, δεσποινίς!» σχολίασε, προσπαθώντας να ακουστεί τρυφερή η φωνή του. «Ο κόσμος, έτσι όπως έγινε, έχει ανάγκη γλυκά χαμόγελα από όμορφες κοπέλες...»

Σοβάρεψε απότομα η Λουίζα και τον κοίταξε αυστηρά. «Κύριε Ρένεση, νομίζω ότι υπερβαίνετε τα όρια!»

«Μια απλή διαπίστωση έκανα, δεσποινίς Ραΐση, δεν ήθελα να σας προσβάλω!»

Είχαν φτάσει έξω από το σπίτι της και είχε έρθει η ώρα να της επιστρέψει τα πράγματα που κουβαλούσε.

«Σας ευχαριστώ πολύ!» του είπε με ειλικρίνεια. «Και συγγνώμη αν πριν σας μίλησα απότομα... Θέλετε να έρθετε πάνω;»

«Καλύτερα όχι... Είναι μεσημέρι και οι επισκέψεις τέτοια ώρα είναι ανάρμοστες! Θα τα ξαναπούμε όμως!» της απάντησε και απομακρύνθηκε βιαστικός.

Πίσω του, η Λουίζα έμεινε για λίγο να τον παρατηρεί σκεπτική. Δεν ήταν όμορφος άντρας, μάλλον συνηθισμένος, με καστανά μαλλιά και σκούρα μάτια· ψηλός όμως και γεροδεμένος. Η παρουσία του είχε κάτι που η Λουίζα δεν μπορούσε να προσδιορίσει. Ανασήκωσε αδιάφορα τους ώμους και μπήκε σπίτι να δείξει τους θησαυρούς της στη μητέρα της.

Ούτε κατάλαβε πώς μπήκε στην καθημερινότητά της ο Βασίλης. Πάντα με κάποια δικαιολογία βρισκόταν στον δρόμο της. Άλλες φορές τη συνόδευε σπίτι της, άλλοτε αντάλασσαν δυο τρία βιαστικά λόγια, όμως η επαφή ήταν καθημερινή. Ποτέ δεν είχε αξιώσει κάτι περισσότερο από τις σύντομες και φαινομενικά τυχαίες συναντήσεις τους κι έτσι η πρότασή του να πάνε έναν περίπατο, πριν μπει στο σπίτι, τη βρήκε απροετοίμαστη και την ξάφνιασε τόσο που καθυστέρησε ν' απαντήσει, ώστε ο Βασίλης βρήκε χρόνο να επιμείνει.

«Σας παρακαλώ, δεσποινίς Ραΐση... Μη μου αρνηθείτε! Τόσο καιρό σάς συνοδεύω στο σπίτι σας και το μόνο που ζητάω είναι να... επιμηκύνουμε λίγο την απόσταση που περπατάμε! Να μιλήσουμε λίγο περισσότερο... Από τον καιρό που ήρθα από τα Γιάννενα, ο μόνος που συναναστρέφομαι είναι ο κυρ Θανάσης. Καλός και άγιος, αλλά πρέπει να παραδεχτείτε ότι είστε πολύ καλύτερη παρέα! Μη με αδικείτε λοιπόν που αποζητώ τη συντροφιά σας...»

Δεν είχε καμιά αμφιβολία για τη συνέχεια, από τη στιγμή που την είδε να χαμογελάει με τα τελευταία του λόγια. Τώρα όλα ήταν στο χέρι του.

«Ωστε είστε από τα Ιωάννινα...» είπε η Λουίζα, συνεχίζοντας το περπάτημα αντί να βγάλει τα κλειδιά του σπιτιού από την τσάντα της, δίνοντάς του να καταλάβει πως το αίτημά του είχε γίνει δεκτό.

«Ναι... Δηλαδή λίγο έξω από την πόλη των Ιωαννίνων είναι το χωριό μου...» της απάντησε εκείνος, χώνοντας τα χέρια στην τσέπη του παλτού του.

Κάθε του κίνηση έπρεπε να είναι προσεκτική. Κρατούσε μια ασφαλή απόσταση από εκείνη, ώστε κατά καμία έννοια να μην εννοηθεί ότι επιζητούσε κάτι περισσότερο από τη συντροφιά της για έναν περίπατο.

«Και γιατί ήρθατε στην Αθήνα ειδικά τώρα; Φαντάζομαι ότι διακινδυνεύσατε πολύ ώσπου να φτάσετε...»

«Πάρα πολύ, αλλά επέμεναν οι δικοί μου... Εμένα λίγο με ενδιέφερε η ζωή μου...»

Άναψε τσιγάρο και φρόντισε να φανεί ότι τα χέρια του έτρεμαν ελαφρώς. Όπως φρόντισε ο καπνός του τσιγάρου να μπει στα μάτια του ώστε να δακρύνουν. Η Λουίζα κοντοστάθηκε και τον κοίταξε ξαφνιασμένη.

«Συγγνώμη αν σας έφερα σε δύσκολη θέση... Δεν ήταν αυτή η πρόθεσή μου, κύριε Ρένεση!» του είπε γνήσια αμήχανη.

«Δεν πειράζει. Είναι όμως πολύ νωπά τα γεγονότα και ο πόνος έντονος ακόμη... Ξέρετε, είχα μια άτυχη ιστορία με μια κοπέλα...» Το αναζωπυρωμένο ενδιαφέρον στο βλέμμα της του έδωσε την ευκαιρία να συνεχίσει με χαμηλωμένα μάτια: «Την αγαπούσα πάρα πολύ... Από παιδί μπορώ να πω... Είχα όμως αντίζηλο στην αγάπη αυτή... Ο οποίος φρόντισε να με διαβάσει... Στο τέλος, όλο το χωριό πίστεψε πως ήμουν συνεργάτης των Γερμανών! Είναι και τόσο αλλόκοτοι οι καιροί που ζούμε. Ο κόσμος ψάχνει κάπου να ξεσπάσει την οργή του γι' αυτά που υφίσταται. Οι αντάρτες άρχισαν να με ψάχνουν, αναγκάστηκα να κρύβομαι. Εκείνη με αγαπούσε και ήξερε πως ποτέ δε θα πρόδιδα την πατρίδα για την οποία είχα πολεμήσει!»

Σώπασε για λίγο εκείνος τραβώντας βαθιά ρουφηξιά από το τσιγάρο του. Το βλέμμα της Λουίζας ήταν θλιμμένο, τον κοιτούσε με ενδιαφέρον και συμπόνια, τον προέτρεπε να συνεχίσει.

«Ένα απόγευμα, είχαμε δώσει ραντεβού με τη Σοφούλα έξω από ένα εκκλησάκι... Δεν ξέρω πώς το έμαθαν οι αντάρτες ή αν τυχαία πέσαμε πάνω τους...»

«Χριστέ μου!» αναφώνησε η Λουίζα θορυβημένη. «Και τι έγινε;»

Ήταν η κορυφαία στιγμή του και δεν έπρεπε ν' αποτύχει. Της γύρισε την πλάτη, οι ώμοι του τραντάχτηκαν, ένα δέντρο βρισκόταν πίσω του κι εκείνος έγειρε πάνω του κρύβοντας το πρόσωπο στα χέρια του, πριν απαντήσει με σπασμένη φωνή: «Μου τη σκότωσαν... Άρχισαν να μας πυροβολούν και η Σοφούλα μπήκε μπροστά για να με σώσει...»

Η Λουίζα άφησε μια μικρή κραυγή, ενώ τα μάτια της γέμισαν δάκρυα. Αυθόρμητα το χέρι της ανέβηκε στο μπράτσο του και το έσφιξε, προσπαθώντας να του δείξει τη συμπαράστασή της.

«Κύριε Ρένεση... Βασίλη, κάνε κουράγιο...» του είπε αφήνοντας στην άκρη τις τυπικότητες μια τέτοια στιγμή. «Σε αγαπούσε και πίστευε πως άξιζε να πεθάνει για σένα...»

«Καλύτερα να πέθαινα εγώ...» ψέλλισε εκείνος και σκούπισε τα μάτια του, ορθώνοντας το ανάστημά του. Την κοίταξε θλιμμένα. «Συγγνώμη... Δεν είχα αυτό στο μυαλό μου, όταν σε κάλεσα για έναν περίπατο... Σου μαύρισα τη μέρα...»

«Μη νοιάζεσαι, Βασίλη. Ούτε οι μέρες μου ούτε η ψυχή μου έχουν πλέον φως. Αυτός ο πόλεμος έχει τόσο πολλές παράπλευρες απώλειες...»

Ήταν η σειρά της να του μιλήσει για τη δική της ιστορία και τον χαμό του Απόστολου, ενώ τα δάκρυα έτρεχαν από τα μάτια της χωρίς να κάνει τον κόπο να τα σκουπίσει. Δεν τράβηξε όμως το χέρι της, όταν ο Βασίλης άπλωσε το δικό του και το έσφιξε απαλά.

Από εκείνη την ημέρα, η Λουίζα βρέθηκε πιο διχασμένη από

ποτέ. Η ιστορία του άντρα, που είχε μπει στη ζωή της τόσο αναπάντεχα, είχε καταφέρει να τη συγκινήσει. Η τραγική κατάληξη και του δικού του έρωτα θα έπρεπε να την κάνει να τον βλέπει σαν αδελφή ψυχή. Κι όμως, κάτι την εμπόδιζε να νιώσει βαθιά συναισθήματα για τον Βασίλη Ρένεση. Οι επαφές τους ήταν πλέον καθημερινές και στις βόλτες τους της μιλούσε για το χωριό του, τους γονείς που είχε αφήσει πίσω και τον πονούσε η απώλειά τους, και για τη Σοφούλα του. Την προέτρεπε να του μιλάει κι εκείνη για τον Απόστολο, για τα όνειρα που έκαναν μαζί. Παρ' όλα αυτά, ένα αλλόκοτο συναίσθημα, κάτι σαν ένστικτο, της υποδείκνυε να μείνει μακριά του. Της φερόταν πολύ ευγενικά, με υπερβολική αβρότητα και είχε πάντα μια υποψία χαμόγελου στα χείλη. Όλα αυτά σε συνδυασμό απέπνεαν κάτι ψεύτικο, κάτι που την εμπόδιζε να έρθει πιο κοντά του. Μια δυο φορές τής είχε πιάσει το χέρι η Λουίζα δεν τράβηξε το δικό της, προσπαθώντας να αισθανθεί κάτι από εκείνη την επαφή, αλλά το μοναδικό συναίσθημα ήταν μια ενόχληση. Σαν κάτι ξένο και δυσάρεστο να την άγγιζε.

Τις νύχτες αργούσε να κοιμηθεί καθώς ξαναζούσε λεπτό το λεπτό την τελευταία τους συνάντηση. Απορούσε και η ίδια με την αίσθηση που της άφηνε κάθε τους περίπατος. Της είχε πει τόσο πολλά για εκείνον κι όμως ένιωθε πως δεν τον ήξερε καθόλου. Σαν κάτι πιο βαθύ να υπήρχε και το έκρυβε πίσω από λέξεις προσεκτικά διαλεγμένες. Τότε ερχόταν στο μυαλό της ο Απόστολος. Τα γέλια τους, ο παιδιάστικος ενθουσιασμός του για καθετί, οι γεμάτες συναίσθημα συζητήσεις τους, τα όνειρά τους. Κοιτούσε τη φωτογραφία του και έβλεπε στα μάτια του, ακόμη και από το άψυχο χαρτί, την όμορφη ψυχή του. Τα μάτια του Βασίλη ήταν σκοτεινά, απροσπέλαστα. Κάθε βράδυ έπαιρνε την απόφαση να δώσει τέλος σ' εκείνη τη σχέση και κάθε μέρα που τον έβλεπε μπροστά της το ανέβαλε.

Χωρίς να το ξέρει, καθοριστικό ρόλο για την εξέλιξη της ιστορίας τους έδωσε ο πατέρας της, όταν με τον τρόπο του αντι-

κατέστησε την αμφιβολία με βεβαιότητα λόγω πείσματος. Γύρισε σπίτι εκείνο το μεσημέρι και τον βρήκε να την περιμένει όρθιος και φανερά εκνευρισμένος. Δεν πρόλαβε καν να βγάλει το παλτό της πριν κάνει την επίθεσή του.

«Δε μου λες, δεσποινίς, τι δουλειά έχεις εσύ με έναν άντρα και κάθε μέρα είσαι στις βόλτες μαζί του;»

Η Λουίζα κρέμασε πρώτα το παλτό της, προτού στραφεί να του απαντήσει ήρεμα: «Ο νεαρός λέγεται Βασίλης Ρένεσης και τον γνωρίζετε, πατέρα. Ήρθε εδώ με τον κύριο Βελόπουλο πριν από λίγους μήνες».

«Α, ώστε γι' αυτόν πρόκειται! Ακόμη χειρότερα! Και σε ρωτώ εκ νέου: Τι δουλειά έχεις εσύ μαζί του;»

«Κάνουμε συντροφιά. Περιπατούμε και μιλάμε! Φαντάζομαι ότι δεν είχαν κάτι άλλο να σας πουν οι πληροφοριοδότες σας, δεδομένου ότι τίποτε άλλο δε συμβαίνει ανάμεσά μας! Ο Βασίλης με συνοδεύει μέχρι το σπίτι και καμιά φορά κάνουμε έναν περίπατο γύρω από το τετράγωνο! Πού είναι το επιλήψιμο;»

«Στο γεγονός ότι όλη η γειτονιά σάς έχει δει και δε μου αρέσει η κόρη μου να μπαίνει στα στόματα του κόσμου!»

«Τα στόματα του κόσμου να κοιτάξουν πώς θα βρουν κάτι να φάνε για να μην πεθάνουν από την πείνα και ν' αφήσουν εμένα ήσυχη!» του απάντησε πεισιμωμένη τώρα η κοπέλα.

«Αυτό έχεις να πεις; Αυτή είναι η απάντηση που δίνεις στον πατέρα σου;»

«Με ρωτήσατε κάτι συγκεκριμένο και δεν απάντησα;»

«Τι δουλειά έχεις εσύ με κάποιον που δεν ξέρουμε από πού κρατάει η σκούφια του! Αυτό σε ρώτησα!»

«Είμαστε, φίλοι, πατέρα, μη μεγαλοποιούμε τα πράγματα...»

«Και μέχρι πού έχει φτάσει αυτή η... φιλία; Μήπως ετοιμάζεται ο κύριος να μου έρθει για γαμπρός;»

«Ακόμη κι έτσι να είναι, έχετε κάτι εναντίον του; Γνωρίζετε κάτι που εγώ αγνώω για τον χαρακτήρα του ή την οικογένειά του;»

«Δε μου αρέσει αυτός ο νέος και απαιτώ να σταματήσεις αμέσως κάθε σχέση μαζί του!»

«Λυπάμαι, πατέρα, αλλά δε θα σας κάνω το χατίρι! Εμένα μου αρέσει και θα συνεχίσω να τον βλέπω! Είμαι ενήλικη και δεν μπορείτε να με εμποδίσετε!»

Δεν είχε σκοπό ν' απαντήσει έτσι, ούτε του είχε πει την αλήθεια φυσικά. Όμως ο τρόπος του την ενόχλησε τόσο, που αντί για την ίδια, απάντησε το πείσμα της. Κλειστήκε στο δωμάτιό της για την υπόλοιπη μέρα και δε συνειδητοποίησε ότι, μετά τη σύντομη σύγκρουση με τον πατέρα της, ο Βασίλης τής είχε γίνει πιο συμπαθής.

Στην κουζίνα οι γονείς της διαφωνούσαν έντονα.

«Αν τρελάθηκες, Διονύση, να μου το πεις να το ξέρω!» είπε η Αρσινόη πνιχτά μην τυχόν και την ακούσει η κόρη της. «Κάναμε αμάν να συνέλθει το παιδί μας και τώρα που επιτέλους βγαίνει με κάποιον, εσύ πας να τα χαλάσεις όλα! Γεροντοκόρη την προτιμάς;»

«Είπα εγώ τέτοιο πράγμα; Αλλά χάθηκαν οι νέοι;»

«Μετά τον πόλεμο, δεν περισσεύουν κιόλας!» τον αποστόμασε η γυναίκα του και συνέχισε: «Ή νομίζεις ότι θα δεχτεί να της κάνει προξενιό; Τουλάχιστον φαίνεται ότι αυτός της αρέσει!»

«Και ποιος είναι αυτός; Ξέρουμε από πού κρατάει η σκουφια του; Ένας αμόρφωτος χωριάτης είναι, που έβαλε στο μάτι την προίκα της!»

«Ποια προίκα της, άνθρωπε του Θεού; Όλοι στο ίδιο καζάνι βράζουμε τρία χρόνια τώρα κι εσύ μεγαλεία ονειρεύεσαι! Λαχανίδες τρώει αυτός, λαχανίδες κι εμείς!»

«Ε, όχι δα! Ξέρει σε ποιο σπίτι μπήκε! Ούτε το είδε ρημαγμένο με το βιος ξεπουλημένο σε μαυραγορίτες! Με τα έπιπλα στη θέση τους όλα! Έπειτα, είναι και ο Θανάσης! Ποιος ξέρει πόσο του φούσκωσε τα πράγματα για να παρουσιαστεί και ο ίδιος καλύτερος ως φίλος και συνεργάτης! Σου λέω ο χωριά-

της στο μάτι έβαλε το κορίτσι μας από εκείνη την καταραμένη μέρα που μου τον κουβάλησε ο Θανάσης και κατέστρωσε σχέδιο!» σώπασε λαχανιασμένος ο Διονύσης και κοίταξε τη γυναίκα του, που τον παρατηρούσε με τα χέρια σταυρωμένα στο στήθος.

«Τα 'πες; Ξεθύμανες; Ηρέμησε τώρα και τίποτα δεν είναι στο χέρι σου! Κι αν θέλεις να ξέρεις, έτσι όπως της μίλησες, το αντίθετο θα καταφέρεις! Και τίποτα να μην είχε στο μυαλό της γι' αυτόν, τώρα που την έκανες να τον υπερασπιστεί, αλλάζουν τα πράγματα! Και σου είπα να μη μιλήσεις, αλλά ακούς; Δεν ακούς!»

«Και ούτε πρόκειται να σε ακούσω! Είμαι πατέρας της, έχω την ευθύνη της και δεν εγκρίνω αυτή τη σχέση, πάει και τέλειωσε!»

«Τότε περαστικά μας! Γιατί έτσι όπως πας, θα τον λουσούμε τον κύριο, μας αρέσει δε μας αρέσει! Όσο θα πιέζεις, τόσο θα τον υπερασπίζεται! Ο καλύτερος δρόμος για να κάνεις λάθος, Διονύση, είναι το πείσμα!»

Πόσο δίκιο είχε η Αρσινόη κανείς δεν έμαθε ποτέ. Μόνο η ίδια η Λουίζα...

Όταν ο Βασίλης, την Πρωτοχρονιά του 1944, της ομολόγησε την επιθυμία του να την κάνει γυναίκα του, η Λουίζα δέχτηκε να επισκεφθεί τον πατέρα της για να ζητήσει το χέρι της. Με τις αντιδράσεις του Διονύση να συνεχίζονται όλο αυτό το διάστημα και την ανάγκη της να του εναντιωθεί, δε συνειδητοποίησε πως ούτε μία φορά δεν είχε ακούσει τη λέξη «σ' αγαπώ» από τα χείλη του επίδοξου γαμπρού, ούτε υπήρξε η παραμικρή αναφορά σε συναισθήματα. Δεν την είχε καν αγκαλιάσει, δεν την είχε φιλήσει, δεν είχε κάνει τίποτα απ' όσα θα έκανε ένας άντρας που ήθελε μια γυναίκα.

Ο Διονύσης δέχτηκε το νέο για την επίσκεψη του γαμπρού σκυθρωπός, προσπαθώντας ν' αποφύγει το επικριτικό βλέμμα της γυναίκας του, που με τον τρόπο της του υπενθύμιζε τη συζήτηση που είχαν κάνει λίγο καιρό πριν οι δυο τους. Επιβε-

βαιωνόταν... Όσο κι αν η ίδια προσπάθησε να μιλήσει με την κόρη της, να καταλάβει τι συνέβαινε στο μυαλό και κυρίως στην καρδιά της Λουίζας, συμπέρασμα δεν μπόρεσε να βγάλει. Ούτε στην ίδια άρεσε ο νεαρός. Κάτι πάνω του την τρομάζε και την απωθούσε. Στους μήνες που ακολούθησαν και όπου πλέον ο Βασίλης μπαινόβγαινε στο σπίτι τους, η Αρσινόη, όσο κι αν παρακολουθούσε τον γαμπρό της, δεν μπόρεσε να καταλήξει κάπου. Όμως η ευγένειά του ήταν τόσο υπερβολική που φάνταζε ψεύτικη... Κρυφά από όλους, προσπάθησε να μάθει από τον Βελόπουλο πληροφορίες για τον γαμπρό της, αλλά δεν κατάφερε και σπουδαία πράγματα. Ο αγαθός εργολάβος της είπε όσα ήξερε, αλλά αφορούσαν κυρίως στην οικογένεια που ήταν πολύ καλή και αξιοσέβαστη. Όταν η Αρσινόη επέμεινε, αναγκάστηκε να της πει ότι ο παλιός του φίλος τού έγραψε μεν και του ζήτησε να φιλοξενήσει τον γιο του, ωστόσο τόσοι μήνες δεν είχε πέσει στην αντίληψή του να υπήρχε επικοινωνία ανάμεσα στον Βασίλη και στους δικούς του.

«Δε βαριέσαι, κυρία Αρσινόη μου...» κατέληξε. «Δεν είναι καιροί γι' αλληλογραφία αυτοί που ζούμε!»

«Και γιατί σου έστειλε τον γιο του, κύριε Θανάση; Δεν είναι, όπως είπες κι εσύ, καιροί για μετακινήσεις!» ζήτησε να μάθει η γυναίκα, προσπαθώντας να κρύψει πόσο αγωνιούσε για την απάντηση.

«Δεν ξέρω και πολλά, για να είμαι ειλικρινής... Μπερδεμένα μου τα έγραψε ο Ρένεσης... Κάτι μπλεξίματα είχε ο νεαρός... τον κατηγορήσαν για συνεργάτη των Γερμανών...»

Η Αρσινόη έπλεξε τα δάχτυλά της για να μη φανεί ότι τα χέρια της είχαν αρχίσει να τρέμουν.

«Σώπα!» έκανε αδιάφορα. «Τι μου λες; Γιατί το έκαναν αυτό στο παιδί;»

«Τι να σου πω, κυρά μου, ξέρω κι εγώ; Δε θέλει και πολύ, τέτοιες μέρες που ζούμε! Λίγο να μη χωνεύεις κάποιον και τον διαβάλλεις, ποιος θα κάτσει να σκεφτεί αν έχει δίκιο ή άδικο ο κα-

τήγορος; Σε παίρνει η μπάλα και άντε μετά να ξεμπερδέψεις! Τον κυνηγούσαν, λέει, οι αντάρτες να τον σκοτώσουν, γιατί με τα πάρε δώσε του τους είχε κάνει μεγάλη ζημιά! Αλλά κι ο γονιός τι να κάνει; Ν' αφήσει το παιδί του αβοήθητο; Τον έστειλε σ' εμένα να τον γλιτώσει... Κι εγώ μετά τον θάνατο της κυράς μου μόνος ήμουν, ένα ξερό κούτσουρο, μου κάνει και παρέα ο Βασιλάκης... Καλό παιδί, όμως, κυρία Αρσινόη, και σεβαστικό... Και ξέρεις, μου είπε πως, όταν τελειώσει το κακό, θέλει να δουλέψει μαζί μου! Τώρα του μαθαίνω τα τερτίπια της δουλειάς και τα παίρνει εύκολα! Σαν σφουγγάρι ρουφάει ό,τι του λέω! Μαζί με τον Διονύση θα κτίσουμε όλη την Αθήνα μόλις φύγουν οι καταραμένοι! Θα δεις! Τυχερή η Λουίζα, τι να λέμε τώρα;»

Δεν ήταν πια και τόσο σίγουρη η Αρσινόη για την τύχη της κόρης της, αλλά στον μόνο που εκμυστηρεύτηκε τους φόβους της ήταν ο γιατρός. Δεμένα τα χέρια και των δύο, όμως, ελλείψει αποδείξεων.

Ο Βασίλης κέρδισε έδαφος, στην αμήχανη συζήτηση που έγινε ανάμεσα στον ίδιο και στον μέλλοντα πεθερό του, περί της προίκας, παρόλο που κατέβαλε τεράστια προσπάθεια να μείνει ατάραχος, όταν άκουσε πόσες χρυσές λίρες θα έπαιρνε στα χέρια του μετά τον γάμο, γιατί δεν περίμενε να υπάρχει μες στην Κατοχή τέτοια περιουσία. Το σπίτι όπου έμεναν, στην οδό Ισαύρων, θα περνούσε επίσης στο όνομά του μετά τον γάμο και εκείνοι θα πήγαιναν να μείνουν προσωρινά στο σπίτι του γιατρού, ώστε το ζευγάρι να είναι μόνο του.

«Αυτό δεν το δέχομαι!» αναφώνησε ο Βασίλης, προκαλώντας σύγχυση στον άλλο άντρα. «Σας ευχαριστώ για την προσφορά, αλλά δε θα σας βγάλω και από το σπίτι σας! Όλοι μαζί θα μείνουμε! Εμένα οι γονείς μου είναι μακριά και η Λουίζα θα χρειαστεί κάποιον δίπλα της. Σκοπεύω να κάνουμε μεγάλη οικογένεια, πατέρα», του είπε με χαμόγελο, «και η γυναίκα μου θα χρειαστεί σίγουρα βοήθεια! Όπως κι εγώ από σας...» κατέληξε και τον κοίταξε με θάρρος.

«Εσύ τι είδους βοήθεια θέλεις από μένα; Τόση προίκα σου δίνω!» πήρε να εκνευρίζεται ο Διονύσης.

«Μα δεν εννοώ οικονομική βοήθεια!» αντέτεινε ο Βασίλης προσπαθώντας να δείχνει πληγωμένος. «Αλλά σκοπεύω να συνεργαστώ με τον κύριο Θανάση. Να γίνω κι εγώ εργολάβος οικοδομών. Μετά το τέλος της Κατοχής, που όπως ψιθυρίζεται δε θ' αργήσει, η Αθήνα θ' ανοικοδομηθεί με ταχείς ρυθμούς! Οι συμβουλές σας και η πείρα σας θα μου είναι πολύτιμα! Γι' αυτό και επιθυμώ να μείνουμε όλοι μαζί! Οικογένεια θα γίνουμε!»

Ήταν τόση η ικανοποίηση κάθε πλευράς για τις θέσεις του Βασίλη, που αποσοβήθηκε το γεγονός ότι οι γονείς του υπήρξαν οι μεγάλοι απόντες. Ούτε ένα συγχαρητήριο γράμμα, ούτε λόγος να έρθουν για τον γάμο, που ορίστηκε για τον Σεπτέμβριο, αλλά αναβλήθηκε λόγω της περιορέουσας ατμόσφαιρας. Οι φήμες πλέον ότι οι Γερμανοί μετρούσαν μέρες στη χώρα θέριευαν και, παρόλο που ο Βασίλης έδειξε ότι δεν ήθελε την αναβολή, υποχρεώθηκε να συμφωνήσει.

Σε ένα μόνο επέμεινε και αυτό ήταν να σταματήσει η Λουίζα τη δουλειά της.

«Εξάλλου, σε λίγο φεύγουν, Λουίζα μου», της είχε πει συγκαταβατικά. «Και δε φαντάζομαι να θέλεις να συνεχίσεις αυτή τη δουλειά και μετά την Κατοχή!»

«Γιατί όχι; Την τέχνη την έμαθα καλά... Θα συνεισφέρω κι εγώ στα έξοδα...»

«Α, εδώ θα τα χαλάσουμε!» της είπε αφήνοντας στην άκρη κάθε διάθεση για συζήτηση. «Η γυναίκα μου δεν μπορεί να δουλεύει! Δε θα γίνουμε ρεζίλι! Η συνεισφορά σου στην οικογένειά μας τελειώνει με την προίκα σου! Από δω και πέρα, υπεύθυνος θα είμαι εγώ να πολλαπλασιάσω αυτά που πήρα και να σου προσφέρω μια άνετη ζωή, πράγμα το οποίο σκοπεύω να κάνω! Πού ακούστηκε γυναίκα πράγμα να δουλεύει λες και ο άντρας της είναι κανένας άχρηστος και δεν μπορεί να την

ταΐσει; Και η συζήτηση τελειώνει εδώ, Λουίζα!» κατέληξε αγριεμένος, όταν την είδε έτοιμη να του εναντιωθεί.

«Βασίλη, γιατί θυμώνεις;» θέλησε να μάθει η κοπέλα, έτοιμη να κλάψει. «Ζευγάρι είμαστε, δεν μπορούμε να συζητήσουμε ήρεμα και να βρούμε λύση;»

«Άκουσε να σου πω, Λουίζα, για να βάλουμε τα πράγματα στη θέση τους μια και καλή! Δεν ψάχνουμε καμία λύση, διότι δεν υπάρχει καν πρόβλημα! Τις αποφάσεις σε αυτή την οικογένεια θα τις παίρνω μόνον εγώ και έχω την απαίτηση από τη γυναίκα μου να υπακούει, αναγνωρίζοντας πως εγώ ξέρω καλύτερα ποιο είναι το καλό για όλους! Τελεία και παύλα!»

Κανέναν σύμμαχο δε βρήκε σ' αυτή την πρώτη τους αντιπαράθεση. Οι γονείς της με πρώτο και καλύτερο τον πατέρα της συμφώνησαν πως θα ήταν ανάρμοστο να συνεχίσει να δουλεύει, προσβάλλοντας και εκθέτοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τον άντρα της... Και δεν μπόρεσε να τους πει πως το μεγαλύτερό της πρόβλημα δεν ήταν τόσο η άρνησή του, όσο ο τρόπος που εκδηλώθηκε. Ποτέ ξανά δεν της είχε μιλήσει σε αυτόν τον τόνο ο Βασίλης. Απόλυτος, αυταρχικός και η γλώσσα του σώματος να υποδηλώνει πως, αν μπορούσε, θα την είχε χτυπήσει για να τη συνεντρίψει... Τι θα γινόταν στο μέλλον σε μια πιο ζωτικής σημασίας διένεξή τους;

Η Λουίζα και ο Βασίλης έκαναν τον γάμο τους με ελάχιστους καλεσμένους ένα κρύο απόγευμα, στις αρχές Νοεμβρίου του 1944, κάτω από τον απόηχο των εορτασμών για την Απελευθέρωση, ενώ το καζάνι του Εμφυλίου έβραζε ήδη και πολύ πριν από το τέλος της Κατοχής. Ντύθηκε νύφη, με τη βοήθεια της μητέρας της και της κυρίας Ζωής, αλλά το χαμόγελο στο πρόσωπό της παρέμενε παγωμένο. Παρόλο που έπειτα από εκείνη τη συζήτηση ο Βασίλης είχε επιστρέψει στην ψύχραιμη και ευγενική κατάσταση που τον γνώρισε, παρόλο που της έφερε ακόμη και καραμέλες, που εντυπωσίασαν όλους για την ανεύρεσή τους, το δικό της στόμα παρέμενε πικρό. Την ώρα

που της φόρεσαν το πέπλο, η Λουίζα ένιωσε κάτι βαρύ και δυσοίωνα να πλανάται γύρω της. Θα μετάνιωνε όλη την υπόλοιπη ζωή της που δεν άκουσε το ένστικτό της, πετώντας πέπλο και νυφικό εκείνη την ημέρα...

Η Αρχοντούλα κοίταξε ξανά την τραυματισμένη Λουίζα, που το βλέμμα της έδειχνε ότι κάπου μακριά ταξίδευε το μυαλό της, και την άγγιξε ελαφρώς στον ώμο, επαναφέροντάς τη στη ζοφερή της πραγματικότητα.

«Καλά είσαι, κυρά μου;» τη ρώτησε τρυφερά.

«Ναι... καλά είμαι... Αφαιρέθηκα... Και μας περιμένουν ένα σωρό δουλειές... Πάω να δω το μωρό και εσύ ρίξε μια ματιά στον Φωτάκο...» της απάντησε και σηκώθηκε.

Την ώρα που θήλαζε, ο πεντάχρονος γιος της στάθηκε κοιτώντας με ενδιαφέρον το θέαμα.

«Θέλεις κάτι, αγόρι μου;» ζήτησε να μάθει η Λουίζα.

«Πότε θα φύγει από δω αυτό το μωρό;» τη ρώτησε.

«Δε θα φύγει, Φωτάκο μου...» του απάντησε τρυφερά. «Είναι δικό μας... Είναι η μικρή σου αδελφή κι όταν μεγαλώσει λίγο...»

«Δεν τη θέλω!» τη διέκοψε ο μικρός με πείσμα. «Γιατί την έφερες; Δεν είμαι καλός εγώ; Αυτήν τι την ήθελες;»

«Μη μιλάς έτσι, παιδί μου...» προσπάθησε να τον ηρεμήσει η Λουίζα. «Εσύ είσαι ο γιος μου και αυτή είναι η κόρη μου... Και τους δύο σας αγαπάω το ίδιο!»

«Λες ψέματα! Αυτήν την παίρνεις συνέχεια αγκαλιά!» της φώναξε έτοιμος να κλάψει.

«Μα μόνο έτσι μπορώ να την ταΐσω, αγόρι μου... Είναι μωρό ακόμη! Έτσι έπαιρνα κι εσένα όταν γεννήθηκες!»

«Να τη διώξεις!» επέμεινε ο μικρός, σφίγγοντας τα χείλη του. «Όλο κλαίει και μυρίζει άσχημα! Ούτε ο μπαμπάς τη θέλει! Τον άκουσα!»

Η Λουίζα συνοφρυώθηκε με τα τελευταία λόγια του γιου της. Με ήρεμες κινήσεις σηκώθηκε από τη θέση της, έβαλε τη μικρή στο κρεβάτι της και έκλεισε το μπουστό της πριν στραφεί στον γιο της. Γονάτισε μπροστά του κοιτάζοντάς τον βαθιά στα μάτια.

«Φώτη, αγόρι μου, μάλλον δεν κατάλαβες καλά όσα άκουσες», του είπε αποφασιστικά. «Ο πατέρας σου είναι και πατέρας της μπέμπας μας και σας αγαπάει κι αυτός, όπως κι εγώ, ακριβώς το ίδιο! Εσύ είσαι ο γιος μας, το καμάρι μας, κι αυτό δε θα αλλάξει όσα παιδιά κι αν κάνουμε! Κάθε παιδί έχει τη θέση του, Φώτη μου! Πήγαινε τώρα στην Αρχοντούλα να σου δώσει να φας μια σοκολάτα που σου αγόρασε ο μπαμπάς!»

Κάτι πήγε να πει πάλι το παιδί, αλλά η Λουίζα έβαλε το δάχτυλό της μπροστά στα χείλη του.

«Φώτη, κάνε αυτό που σου είπα, σε παρακαλώ! Δε θέλεις να θυμώσω νομίζω!»

Η αποχώρηση του γιου της δεν είχε παρά μόνο τον αέρα από το πείσμα του. Δεν τον είχε πείσει, το ήξερε, όπως διαίσθανόταν ότι αυτή η σύγκρουση σχετικά με το μωρό δε θα ήταν η τελευταία. Ούτε μπορούσε να ζητήσει τη βοήθεια του Βασίλη σε αυτό το θέμα. Η μικρή της ήταν ανεπιθύμητη από τους άντρες του σπιτιού... Την πήρε πάλι στην αγκαλιά της και την κοίταξε που κοιμόταν γαλήνια, χορτασμένη.

«Δεν έπρεπε να γεννηθείς κορίτσι, μωρό μου...» της είπε τρυφερά. «Θα υποφέρεις κι εσύ εδώ μέσα...»

Η καθημερινότητα, από εκείνη την ημέρα, ανάγκασε τη Λουίζα και την Αρχοντούλα να είναι σε μόνιμη επιφυλακή. Ο Φώτης, απροκάλυπτα πλέον, έδειχνε την αντιπάθειά του για το ήσυχο μωρό. Οι δύο γυναίκες τρόμαξαν πολύ όταν μια μέρα τον βρήκαν να πιέζει ένα μαξιλάρι στο πρόσωπο της αδελφής του. Μόλις βεβαιώθηκαν ότι η μικρή ανέπνεε κανονικά και πάλι, η Λουίζα έδειρε τόσο πολύ τον γιο της που είχε λόξιγκα από το κλάμα όλη την υπόλοιπη μέρα. Επιπλέον αντιλήφθηκε ότι,

με όποιο τίμημα, έπρεπε να μιλήσει στον Βασίλη και να τον αναγκάσει να πάρει θέση πριν συμβεί κάτι πολύ πιο σοβαρό και το έκανε το ίδιο εκείνο βράδυ, μόλις έμειναν οι δυο τους. Η Αρχοντούλα και τα παιδιά είχαν κοιμηθεί, ενώ ο ίδιος διάβαζε την εφημερίδα του μισοξαπλωμένος στο κρεβάτι, όταν άρχισε να του μιλάει η Λουίζα για όλα τα ανησυχητικά σημάδια εκ μέρους του γιου τους. Όπως πάντα, με τα πρώτα λόγια της, το δυσαρεστημένο ύφος, που είχε κάθε φορά όταν του μιλούσε, διαγράφηκε πάλι στο πρόσωπό του.

«Υπερβάλλεις!» σχολίασε πριν καν ολοκληρώσει όσα είχε να του πει. «Βρήκες ευκαιρία πάλι να με ζαλίσεις νυχτιάτικα! Πέσε και κοιμήσου να ησυχάσουμε επιτέλους!» την αποπήρε.

«Και πότε μπορούμε να μιλάμε, Βασίλη; Το πρωί δεν επιτρέπεται, πίνεις τον καφέ σου. Το μεσημέρι τρως και κοιμάσαι, το απόγευμα πάλι πίνεις τον καφέ σου και φεύγεις, το βράδυ θέλεις την ησυχία σου!»

«Σαν πολλά δε λες;» πήρε ν' αγριεύει εκείνος.

«Προσπαθώ να σου εξηγήσω ότι έχουμε πρόβλημα! Ο μικρός ζηλεύει παθολογικά! Σήμερα τον έπιασα μ' ένα μαξιλάρι να προσπαθεί να πνίξει την κόρη σου! Τι άλλο να σου πω για να καταλάβεις ότι η κατάσταση είναι σοβαρή;»

«Τίποτα δεν είναι σοβαρό και πολύ περισσότερο εσύ, που κάθεσαι και μου αραδιάζεις γελοιότητες, και μάλιστα με ύφος, για παιδιάστικα καμώματα!»

«Βασίλη, σε παρακαλώ, προσπάθησε για μία φορά στη ζωή σου να με καταλάβεις!»

Πετάχτηκε όρθιος εκείνος και την άρπαξε από το μπράτσο με τόση δύναμη που η Λουίζα βόγκηξε δυνατά.

«Άκουσε να σου πω, γιατί το παρατράβηξες το σκοινί απόψε», της πέταξε με το πρόσωπό του σχεδόν κολλημένο στο δικό της, «δε θα μου κάνεις και μάθημα εσύ! Γυναίκα με άποψη! Αυτό μας έλειπε! Μια χαρά είναι ο γιος μου, δε θα μου βγάλεις δολοφόνο το πεντάχρονο τώρα! Και μάζεψε τη γλώσσα σου, μη

σ' την κόψω! Και αυτές τις σαχλαμάρες να τις κρατήσεις για τον εαυτό σου! Ώρες είναι να πιάσεις τέτοιες κουβέντες με τις κοκορόμυαλες της γειτονιάς που μου μαζεύεις εδώ μέσα και να μας πιάσουν στο στόμα τους τα λαδικά της περιοχής!»

Ούτε η ίδια δεν ήξερε πού βρήκε το θάρρος και τη δύναμη να τραβηχεί από κοντά του με τόση φόρα και να του αντιγυρίσει θυμωμένη το βλέμμα.

«Μη σκας, Βασίλη μου! Έτσι όπως πάει, δε θα το γλιτώσου-με! Άμα ο γιος σου πετάξει το μωρό από το μπαλκόνι, οι εφημερίδες θα μας γράψουν και θα το μάθει το Πανελλήνιο και όχι μόνο η περιοχή!» του είπε χωρίς να δειλιάσει.

Το είδε ότι κάτι άλλαξε στο βλέμμα του, αλλά δεν μπόρεσε να προσδιορίσει τι ήταν αυτό που διάβαζε στα βάθη των ματιών του. Του γύρισε την πλάτη και ετοιμάστηκε να ξαπλώσει, όταν ένιωσε έναν δυνατό πόνο καθώς την είχε αρπάξει από τα μαλλιά και την πέταξε πάνω στο κρεβάτι. Για ακόμη μια φορά θα έπρεπε να υπομείνει μια ταπείνωση που ξεκίνησε από την πρώτη νύχτα του γάμου τους και δε σταμάτησε ποτέ στα χρόνια που ακολούθησαν. Ο άντρας που είχε παντρευτεί, νομίζοντας ότι δίπλα του θα ήταν ευτυχισμένη, έπαιρνε ευχαρίστηση μόνο όταν την πονούσε και μεταχειριζόταν το κορμί της σαν ένα άψυχο κομμάτι κρέατος. Στις αρχές του γάμου τους, κατακόκκινη από ντροπή, είχε προσπαθήσει να του μιλήσει, να τον κάνει να καταλάβει πόσο περιττή ήταν η βία που μεταχειριζόταν πάνω της κάθε φορά. Ήταν ο άντρας της, δε χρειαζόταν να της επιβάλλει τον εαυτό του με τόσο βίαιο τρόπο. Η τιμωρία της, έπειτα από κάθε παρόμοια συζήτηση, δυσβάστακτη, και πολύ γρήγορα παραιτήθηκε από την προσπάθεια. Σαν κούκλα χωρίς μυαλό και αισθήματα, έμενε παγωμένη, μετρώντας τα λεπτά του μαρτυρίου, δαγκώνοντας τα χέρια της για να μη φωνάξει από τον πόνο ή πνίγοντας τις κραυγές της στο μαξιλάρι για να μην ακούσουν τίποτα οι γονείς της. Μια φορά, την άρπαξε από τον λαιμό την ώρα που

ανεβοκατέβαινε λαχανιασμένος πάνω της και η Λουίζα νόμιζε ότι είχε έρθει το τέλος της. Όσο ο ερωτικός του παροξυσμός όδευε προς την κορύφωση, τόσο τα χέρια του την έσφιγγαν παραπάνω μέχρι που λιποθύμησε. Το επόμενο διάστημα ήταν αναγκασμένη να κυκλοφορεί με ένα μαντίλι μόνιμα δεμένο γύρω από τον λαιμό της, μέχρι οι μελανιές να εξαφανιστούν. Η πρώτη της εγκυμοσύνη ήρθε ευτυχώς πολύ σύντομα και, για εκείνο το διάστημα τουλάχιστον, γλίτωσε το μαρτύριο. Ο Βασίλης την άφησε ήσυχη...

Τον άκουσε που μούγκρισε ευχαριστημένος πριν γλιστρήσει δίπλα της, και αμέσως μετά η Λουίζα σηκώθηκε από το κρεβάτι για να πλύνει από πάνω της κάθε ίχνος του, όπως έκανε κάθε φορά. Ήξερε πως την επομένη θα ήταν γεμάτη μελανιές στο κορμί της και θα δυσκολευόταν να καθίσει. Πέρασε από πάνω της καθαρή νυχτικιά και βούρτσισε τα μαλλιά της. Πάλι στη χτένα είδε να μένουν τούφες από αυτές που της είχε ξεριζώσει το μένος του. Στράφηκε και τον κοίταξε με τα μάτια της γεμάτα παράπονο.

«Γιατί, Βασίλη;» ρώτησε σιγανά. «Τι σου έχω κάνει και με βασανίζεις τόσα χρόνια; Πού είναι ο άντρας που γνώρισα; Τι απέγινε αυτός που βούρκωνε όταν μιλούσε για τη χαμένη του αγάπη;»

Το χαμόγελό του, γεμάτο ειρωνεία, την πόνεσε πιο πολύ εκείνη τη στιγμή, μαζί με τα γεμάτα κακία λόγια του: «Γυναίκα είσαι, πώς να μην είσαι ηλίθια; Πώς θα σε κατάφερα χωρίς φούμαρα; Όλες ίδιες είστε! Παραμύθια για να γεμίσει το άδειο κεφάλι σας θέλετε!»

Της γύρισε την πλάτη και σε λίγο ροχάλιζε. Σηκώθηκε με κόπο εκείνη και έσβησε το φως. Καλύτερα σκοτάδι. Μέσα της και έξω. Το φεγγάρι πίσω από τις δαντελένιες κουρτίνες σαν να την κοροΐδευε... Τουλάχιστον κατάλαβε επιτέλους, έστω και ύστερα από έξι ολόκληρα χρόνια γάμου. Θύμα είχε πέσει ενός επιτήδειου... Τα λόγια του πατέρα της ήρθαν στο μυαλό της και

τα δύο δάκρυα που κύλησαν στα μάγουλά της ήταν για εκείνον. Πόσο δίκιο είχε τελικά...

Ο Διονύσης Ραΐσης ουδέποτε συμπάθησε τον γαμπρό του και η συμβίωσή τους μετά τον γάμο απλώς επιβεβαίωσε τους φόβους του καθημερινά. Με τη γυναίκα του δεν τολμούσαν ούτε μεταξύ τους να παραδεχτούν ότι το μονάκριβο παιδί τους ήταν δυστυχημένο, αλλά τα σημάδια ήταν πολλά για να τα αγνοήσουν εκείνοι που είχαν ζήσει μια ζωή αρμονικά και με σεβασμό ο ένας για τον άλλον. Η φωνή της Λουίζας σχεδόν δεν ακουγόταν μέσα στο σπίτι και ποτέ όταν ήταν παρών ο άντρας της. Σε κανέναν από τους δύο γονείς δεν είχαν περάσει απαρατήρητα τα βλέμματά του που έκαναν την κόρη τους να σωπαίνει κατεβάζοντας το κεφάλι. Τα κοκκινισμένα από το κλάμα μάτια της, αυτά που αντίκριζαν σχεδόν κάθε πρωί, ήταν μαχαίρια στις καρδιές τους. Η Λουίζα, όμως, δεν έλεγε λέξη. Υπέμενε αγόγγυστα και απαντούσε με χαμόγελο στις γεμάτες ανησυχία ματιές τους. Ήταν και οι μοναδικές φορές που την έβλεπαν να χαμογελάει, μέχρι που ήρθε η εγκυμοσύνη για να αλλάξει ο αέρας του σπιτιού της οδού Ισαύρων· το σπίτι γέμιζε από νήματα και κλωστές για να φτιαχτεί η προίκα του μωρού. Αλλά ακόμη και τότε, η εμμονή του γαμπρού, ότι μόνο αρσενικό παιδί θα ήταν αποδεκτό από εκείνον, ξεθώριαζε τα χαμόγελα της ευτυχίας όλων.

Τόσο ο Διονύσης όσο και η Αρσινόη δεν είχαν να καταλογίσουν το παραμικρό στη συμπεριφορά του γαμπρού απέναντί τους. Πάντα τυπικός και ευγενικός, τόσο που καταντούσε ενοχλητικό. Δεν ύψωνε ποτέ τη φωνή του, αλλά το βλέμμα του γέμιζε δηλητήριο όταν άκουγε κάτι που δεν του άρεσε και φρόντιζε, απ' όσο μπορούσαν να καταλάβουν, να το καταστήσει σαφές στην κόρη τους. Εκείνος δεν αντιδρούσε σε τίποτα, την επομένη όμως η Λουίζα, συνήθως χλωμή και κλαμένη, ανακοίνωνε τι θα γινόταν τελικά.

Ο έλεγχος για όλα ήταν στα χέρια του και χωρίς την έγκρι-

σή του δεν αγοραζόταν ούτε μία πλάκα σαπούνη. Με τις λίρες της προίκας, και με τον Βελόπουλο στην αρχή, πολύ γρήγορα άρχισε να εξελίσσεται. Παρόλο που ο Εμφύλιος τον δυσκόλεψε αρκετά, κατάφερε να δουλεύει με τη βοήθεια του Βελόπουλου, τον οποίο όμως στη συνέχεια παραμέρισε χωρίς ηθικούς ενδοιασμούς. Εκείνος, αν και πικράθηκε με τον τρόπο του μέχρι πρότινος προστατευόμενου του, δεν είπε λέξη. Είχε γεράσει, είχε κουραστεί κι έτσι αποφάσισε την επιστροφή του στο χωριό και εξαφανίστηκε. Τα όσα έμαθε εκεί, από τον παλιό του φίλο για τον γιο του, πάγωσαν το αίμα του, αλλά ήταν αργά πια. Οι τύψεις θα τον έτρωγαν μέχρι να πεθάνει που εκείνο το καταραμένο απόγευμα πήρε μαζί του τον Βασίλη στο σπίτι των Ραϊσηδων.

Η Λουίζα δε γνώρισε τα πεθερικά της. Ούτε πάτησαν ποτέ το πόδι τους στην Αθήνα, ούτε ο Βασίλης την πήρε μαζί του, όταν λίγο μετά τον γάμο πήγε να τους δει με τη φωτογραφία τους στα χέρια. Εξηγήσεις φυσικά και δεν έδωσε για την παράξενη αυτή κατάσταση, που έγινε πολύ σύντομα δεδομένη, και κανένας ποτέ δε μίλησε ξανά για το ενδεχόμενο μιας συναντησης.

Λίγο μετά τη γέννηση του Φώτη, ο πατέρας της πέθανε ήρεμος και γαλήνιος στον ύπνο του, ευτυχισμένος που είχε προλάβει να κρατήσει το εγγόνι του αγκαλιά. Την ημέρα της κηδείας του η Λουίζα δε θα την ξεχνούσε ποτέ. Τότε, για πρώτη φορά, κατάλαβε πως όχι μόνο δεν αγαπούσε τον άντρα της, αλλά τον μισούσε με όλη την ψυχή. Τόσο όσο τον φοβόταν. Κατάλαβε πως, αν ήθελε να επιβιώσει δίπλα στην ενσάρκωση του σατανά που είχε παντρευτεί, έπρεπε να κλείσει για πάντα το στόμα, τα αυτιά, την ψυχή της την ίδια...

Το πρώτο εκείνο βράδυ και αφού ο κόσμος που μαζεύτηκε για το κατευόδιο του Διονύση Ραϊση έφυγε, έγειρε να κοιμηθεί τσακισμένη από την κούραση, το κλάμα και την προσπάθεια να σταθεί όρθια, παρηγορώντας τη μητέρα της που έδει-

χνε χαμένη. Δεν μπορούσε να πιστέψει ότι η αναισθησία του Βασίλη θα έφτανε στο σημείο να ξαπλώσει δίπλα της ολόγυμνος με φανερές τις προθέσεις του. Πετάχτηκε όρθια θυμωμένη.

«Τρελάθηκες, Βασίλη; Απόψε βρήκες;» του είπε πνιχτά. «Πριν από λίγο έθαψα τον πατέρα μου κι εσύ θέλεις...»

Η απάντησή του έμεινε ανεξίτηλη στη μνήμη της. Την άρπαξε σαν κουρέλι και την πέταξε στο πάτωμα. Το κεφάλι της χτύπησε στο ξύλο και για λίγο ζαλίστηκε. Με φρίκη ένιωσε να της ξεσκίζει τη νυχτικιά και το εσώρουχο, τον ένιωσε πίσω της να τη βιάζει μ' έναν τρόπο που καμία καθωσπρέπει γυναίκα δε θα δεχόταν ποτέ... Ο πόνος που ένιωσε την έκοψε στα δύο, δεν πίστευε τον εξευτελισμό που ζούσε. Αυτό που έκανε στο κορμί της ο άντρας που, αν μη τι άλλο, της όφειλε τον σεβασμό του ήταν πέρα από τη λογική της. Αισθάνθηκε σαν ζώο, τα δάκρυα έτρεχαν από τα μάτια της ενώ εκείνος γινόταν όλο και πιο βίαιος· της τραβούσε με δύναμη τα μαλλιά αναγκάζοντας τον λαιμό της να γυρίζει τόσο αφύσικα προς τα πίσω που η κοπέλα περίμενε ν' ακούσει τον ήχο του αυχένα της να σπάει λυτρώνοντάς την. Το μαρτύριο όμως έδειχνε να μην έχει τέλος, ο Βασίλης είχε φρενιάσει πια και η ίδια παρακαλούσε να πεθάνει για να γλιτώσει. Σχεδόν απογοητεύτηκε μόλις κατάλαβε ότι είχε επιβιώσει. Πρέπει να λιποθύμησε κάποια στιγμή και όταν συνήλθε, βρισκόταν ολόγυμνη στο πάτωμα. Σηκώθηκε με κόπο και άκουσε το ροχαλητό του. Εκείνη τη στιγμή θα ήθελε να έχει το θάρρος να του μπήξει στο στήθος ένα μαχαίρι, αλλά ήξερε ότι δεν είχε το σθένος. Αισθάνθηκε δειλή. Χρέωσε στον εαυτό της την αδυναμία να πετάξει ένα τέρας από τη ζωή της, ένιωσε ότι της άξιζαν όσα περνούσε, σαν τιμωρία για την ατομία της... Έκλεισε για πάντα το στόμα της από εκείνη την ημέρα...

Έξι μήνες μετά, η μητέρα της έπαθε το πρώτο εγκεφαλικό που την καθήλωσε στο κρεβάτι. Η ζωή της Λουίζας έγινε κόλαση. Ολομόναχη παράδερνε ανάμεσα στη φροντίδα της μητέρας της, του μωρού και του Βασίλη, που πλέον δε χρειαζό-

ταν να προσποιείται καν τον ευγενικό. Είχε τον απόλυτο έλεγχο και κανέναν να φοβάται. Ο γιατρός μετά τον θάνατο του πατέρα της είχε κυριολεκτικά εξαφανιστεί από τη ζωή τους, όταν ο Βασίλης τον είχε διατάξει να το κάνει. Ο πεθερός του είχε πεθάνει, δεν επιτρεπόταν ένας άντρας να μπαινοβγαίνει σ' ένα σπίτι όπου κυρίως υπήρχαν δύο γυναίκες μόνες, αυτό του είχε πει, χωρίς ίχνος ευγένειας. Όταν η μητέρα της διαμαρτυρήθηκε, η Λουίζα, με νωπές τις μνήμες από εκείνη τη βραδιά μετά την κηδεία του πατέρα της, υπερθεμάτισε της άποψης του άντρα της. Δεν άντεχε να περάσει κάτι παρόμοιο... Τότε ακόμη δεν ήξερε πως και αυτό θα γινόταν μέρος της καθημερινότητάς της.

Η Αρχοντούλα μπήκε σπίτι τους τότε ακριβώς. Όχι βέβαια γιατί ο Βασίλης λυπήθηκε τη γυναίκα του ή συνειδητοποίησε ότι λίγο ακόμη και θα κατέρρεε, αλλά επειδή ένας πολύ καλός του πελάτης τού τη συνέστησε.

«Μικρανεσιά μου είναι», του είπε μια μέρα την ώρα που έπιναν ούζα. «Ψυχικό θα κάνεις! Εξάλλου, με την πεθερά σου κατάκοιτη και μωρό στο σπίτι, σίγουρα θα ψάχνεις κάποιαν να βοηθάει τη γυναίκα σου!»

«Ναι... η αλήθεια είναι ότι η καημένη η Λουίζα μου έχει γίνει κομμάτια να τα προλάβει όλα...» βιάστηκε να συμφωνήσει εκείνος. «Αλλά δεν είναι εύκολο να βρεις άνθρωπο εμπιστοσύνης να βάλεις σπίτι σου!»

«Γι' αυτό σου λέω, καημένε! Η Αρχοντούλα είναι ό,τι σου χρειάζεται! Νέα, γερή σαν άλογο και δουλευταρού! Και από τιμότητα εγγυώμαι εγώ!»

Σαν δροσερό νερό στην έρημο της φάνηκε η κοπέλα εκείνη. Ήταν όλα όσα περιέγραψε ο πελάτης του άντρα της κι ακόμη περισσότερα. Χαρά Θεού, με το τραγούδι στο στόμα και το γέλιο στα μικρά, λίγο αλλήθωρα ματάκια της. Όλα τα άλλα, όμως, ήταν μεγάλα πάνω στην Αρχοντούλα. Μεγάλα αυτιά, μεγάλο στόμα, μεγάλα χέρια. Όταν την έφερε στο γραφείο του ο άνθρωπος που τη συνέστησε, ο Βασίλης ξαφνιασθηκε δυσάρεστα.

«Πώς είναι έτσι, μωρέ Κώστα;» διαμαρτυρήθηκε σαν να μην ήταν μπροστά εκείνη. «Το χάλι της το μαύρο έχει! Αυτό το πράγμα θα βλέπω κάθε πρωί; Θα μου χαλάει το κέφι!»

Κοκκίνισε ο άλλος άντρας και τα έχασε με τη συμπεριφορά του.

«Τι λες τώρα, Βασίλη; Βρήκες την ώρα ν' αρχίσεις τα χωράτά;» Και στρεφόμενος στην ταραγμένη Αρχοντούλα: «Μην τον παίρνεις στα σοβαρά, κορίτσι μου! Αστειεύεται ο κύριος Ρένεσης! Άντε να πιεις μια πορτοκαλάδα στο καφεεντάκι εδώ απέναντι και θα σε φωνάξω!»

Δε φύλαξε τα λόγια του ο άνθρωπος και ανάγκασε τον Βασίλη να μαζευτεί για να μη χάσει τον πελάτη. Ώρες ήταν να χαλάσει η δουλειά με την οικοδομή να προχωράει και να του μείνουν τα διαμερίσματα αμανάτι. Πήρε την Αρχοντούλα σπίτι και πολύ γρήγορα η κοπέλα έμαθε κι εκείνη να σωπαίνει μπροστά του και να φυλάει την κελαρυστή φωνή της για όταν έλειπε ο κύριός της. Όλη της η αγάπη πήγε και αγκάλιασε τρυφερά τη Λουίζα. Περιποιήθηκε σαν δικό της άνθρωπο την Αρσινόη όσο έζησε.

Η μητέρα της έφυγε λίγους μήνες μετά, το καλοκαίρι του 1946, και η Λουίζα ένωσε πως ο κόσμος άδειασε εντελώς για εκείνη. Από τον Μάρτιο είχε ήδη ξεκινήσει ο Εμφύλιος, όμως η ίδια είχε τον πόλεμο μέσα στο σπίτι της, δεν ήταν σε θέση ν' αντιληφθεί τίποτε άλλο. Ποτέ δεν κατάλαβε, αλλά μόνο υποπτευόταν τους λόγους που δεν τέθηκε θέμα αποχώρησης της Αρχοντούλας μετά τον θάνατο της μητέρας της. Επιβεβαιώθηκε όταν, στη γιορτή του όπου είχαν καλεσμένους, άκουσε όλους να τον επαινούν που είχε δώσει στέγη και τροφή σ' ένα φτωχό κορίτσι και παράλληλα φρόντιζε να μην κουράζεται η γυναίκα του. Η Λουίζα δάγκωσε τα χείλη της τόσο που θα τα μάτωνε, για να εμποδίσει το νευρικό γέλιο που απειλούσε να την εκθέσει, με ανυπολόγιστες συνέπειες στη συνέχεια για εκείνη. Ο άντρας της για το μόνο που πραγματικά ενδιαφερόταν ήταν η καλή του φήμη...

**ΕΝΑ ΧΑΡΤΙ ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΚΕ,
ΤΟ ΥΠΕΓΡΑΨΑΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ
ΚΑΙ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ Ο ΞΕΡΟΣ
ΚΡΟΤΟΣ ΤΗΣ ΣΦΡΑΓΙΔΑΣ ΠΑΝΩ
ΣΤΟ ΞΥΛΟ ΤΟΥ ΓΡΑΦΕΙΟΥ
ΕΠΙΚΥΡΩΣΕ ΤΗΝ ΟΠΟΙΑ
ΣΥΜΦΩΝΙΑ.**

**Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΕΝΕΣΗΣ ΕΦΥΓΕ,
ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΡΙΞΕΙ ΔΕΥΤΕΡΗ ΜΑΤΙΑ
ΣΤΗΝ ΚΟΡΗ ΤΟΥ...**

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ

www.psichogios.gr

ISBN: 978-618-01-4258-7

9 786180 142587

ΚΩΔ. ΜΗΧ.ΣΗΣ 26111

Ε Σ Ε Ι Σ Κ Ι Ε Μ Ε Ι Σ Π Α Ν Τ Α Σ ' Ε Π Α Φ Η